Proletari din toate țările, uniți-vă !

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
Nr. 29 (377)
Sîmbătă,
19 iulie 1969
8 pagini — 1 leu

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, VORBIND ÎN FAȚA ADUNĂRII POPULARE DIN ORAȘUL ARAD

Încredere și unitate

Istoria se exprimă direct și cu deplină claritate în momentele ei de maximă concentrare. După îndelungi acumulări de eforturi, de fapte, izbînzi și speranțe împlinite, de orizonturi noi deschise, ea se decide, puternică, alegînd drumul cel mai viabil pentru etapa superioară.

Acest drum s-a dovedit a fi, și este totdeauna, cel mai eroic, fiind real, angajînd omul în toată complexitatea lui. Cînd promovează ideea de om și de libertate umană și ideea de societate, în înțelesul cel mai realist cu putință, istoria vorbește cu o forță de convingere în fața căreia orice rămășiță de umbră sau de îndoială, dispare.

Atunci, ascultînd acest glas, cuvintele își regăsesc înțelesurile majore.

Atunci, cuvintele acoperă exact miezul faptelor.

Atunci, trăim și visăm mai intens, pentru că știm ce armonie există între vorbe și fapte și ce înfloriri ulterioare ascund în sîmburele lor faptele riguros stăpînite. Himerele nu le vei putea stăpîni niciodată. Himerele, cînd le accepți, te stăpînesc ele pe tine, și asta totdeauna desfigurează omul.

Tezele și proiectul de Directive dezbătute într-o atmosferă de intensă participare în toată țara, au acest foarte sigur și foarte treaz simț de cunoaștere a omului liber, a omului real, care face istoria și de înțelegere creatoare a legilor istoriei, aplicate la existența specifică a poporului nostru.

În preajma Congresului al X-lea, în preajma aniversării unui sfert de veac de la Eliberare, poporul român, ferm și înțelept condus de partid, se află într-unul din acele momente de maximă atenție și concentrare, în mersul dezvoltării sale, cînd istoria se exprimă direct și cu cea mai mare claritate.

Trăind aceste momente istorice, poporul român se recunoaște cu emoție în cuvintele celui mai bun fiu al său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, căruia, într-o înflăcărată unanimitate, îi acordă întreaga încredere pentru conducerea pe mai departe a treburilor țării.

Tinerii scriitori, pasionați de o artă sinceră și adevărată, de idealurile unei literaturi cu puternice ecouri în conștiințe, de amplul proces de democratizare care a cuprins viața spirituală a țării, se solidarizează cu această uriașă mișcare de încredere și de unitate, văzînd în ea garanția unei Românii vrednice de stima și de respectul lumii întregi.

LUCEAFĂRUL

Către Comitetul Central al P.C.R.

TOVARĂȘULUI SECRETAR GENERAL NICOLAE CEAUȘESCU

Scriitorii din Republica Socialistă România aderă cu însuflețire la propunerea făcută de participanții la conferințele județene de partid, ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român.

Adeziunea noastră fierbinte la această propunere izvorăște din adînca noastră convingere de cetățeni și scriitori — de scriitori cetățeni —, participanți activi la construirea socialismului, că numele tovarășului Nicolae Ceaușescu este înscris definitiv în istoria patriei. Succesele mari obținute de poporul nostru în perioada care s-a scurs de la Congresul al IX-lea atît pe plan intern cît și pe plan internațional, ritmul dinamic, adecvat condițiilor naționale specifice, al construcției socialismului, lărgirea continuă a democrației socialiste, prestigiul mondial al politicii noastre de pace și bună înțelegere, sînt legate indestructibil de personalitatea creatoare, de gîndirea originală, de fermitatea marxist-leninistă și de munca plină de abnegație a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Întregul popor vede în persoana tovarășului Ceaușescu expresia celor mai înaintate năzuințe ale oamenilor de pe aceste meleaguri și garanția unor realizări maxime pe drumul luminos pe care am pornit în urmă cu un sfert de veac.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu este un entuziast sprijinitor al puterilor creatoare, în continuă ascensiune, fenomen de capitală importanță în procesul de reînnoire spirituală a României Socialiste. Prețuirea acordată de către Partid aportului adus de munca intelectuală, artei și literaturii, rolului activ pe care-l are în transformarea și întărirea noii conștiințe umane, asigură stabilirea unui climat adecvat deplinei înfloriri a culturii noastre socialiste.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului nostru, va însemna și pentru scriitori un fericit prilej de a se angaja cu și mai multă însuflețire la marea operă de construcție a prezentului și viitorului scumpei noastre Patrii.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

GRIGORE HAGIU

Investitură

Magnetic ne trăim aceste zile
cînd spunem lumii ce avem de spus
și-n sinea lui cuvîntul strîns, pătruns,
cutreieră la rădăcini de file.

Mai vaste spații sună în auz,
ecourile repetate ni le
înfășură în noi cu mîini febrile
și sufletu-i la pragul lui de sus.

Se cumpănește partea cea mai pură,
desprinderea de sens din adîncime,
o ultimă, de preț, învestitură.

Acum se-ntruchipează din mulțime
și urcă într-o singură făptură
alesul conștiinței unanime.

Gravitație de Dunăre

Magnetul ei suav pe toți ne ține,
potcoavă în adîncuri de noroc,
ivind întotdeauna la mijloc
desimea sfîntă-a marilor destine.

Secunda bate iarăși la soroc,
din învîrtirea spațiilor line,
cu anotimpul constelată vine,
pe mîna-ntinsă pare să ia foc.

Și cum sîntem, și cum ne-am vrea, tu știi,
deci naște-ne, îți strig, încăodată,
mai sveltă-n sînge și-n această zi,

mai pururi, mai grea, mai legănată,
tu, dulce gravitație, și fii
făptura noastră-n noi continuată.

Destin al vîrstei

Pătrar de veac ! Îmbogățită țară !
Destin al vîrstei noastre împlinite !
Să mă sudez cu-naltele-i orbite
Mulțimi de steaguri fruntea-mi traversară.

Amiaza orelor în noi palpite
dar liniștit, să spunem, este vară,
nedespărțiți sub ordinea solară
de măduva Coloanei Infinite.

Adînc de inimi clipei neascunse,
contur de piețe-n vastă revărsare,
de adevărul fără greș pătrunse,

ridică-le-n lumina orbitoare
cum ai urca năluca unei frunze
pe care sufletul vroia-ntrupare.

ÎNSEMNĂRI DE ATELIER

Auctores sumus!

Înțelesul originar al cuvîntului **autor** era acela de **întemeietor.** Și de **chezaș** totodată. Cuvîntul revela noutatea profundă a reprezentării lumii de către omul care creează, și, în același timp, sensul **public** al menirii sale, care îl transformă odată cu ultima vocală adresată lumii, într-un simbol ce trăiește în măsura în care lumea își amintește de el și îl ia ca martor, în viitorime. Căci nemurirea nu e nicidecum nemurirea persoanei geniului. Dăinuirea sa este mult mai puțin individuală decît colectivă.

Între ființa noastră interioară și temeiurile lumii obiective există — poezia a știut dintotdeauna acest lucru — o netăgăduită afinitate de structură. Conștiința umană și natura fizică sînt, pînă la un punct, (și dincolo chiar de acesta) identice în substanța lor, pentru că nu există nimic în interiorul sufletului omenesc care să fie străin de mișcarea universului. Respirația stelelor, pulsațiile sorilor se regăsesc în vibrația unei inimi. La această intersecție a oglinzilor, în acest punct de impact al realului cu imaginarul se află unicul și fierbintele teritoriu pe care artistul visează să-l întemeieze, să aducă mărturie despre existența-i tulburătoare.

Ce nume poartă oare această realitate înaltă, această aspirație neistovită către frumos și perfecțiune ? Care sînt cuvintele cu care omul deschide drum către orizontul tot mai larg al pasiunii sale ? Fundamental omenească, ambiția de a învinge ordinea inflexibilă a universului, populat cîndva în întregime de zei ostili și necunoscuți, se apropie din ce în ce mai mult de semnul de izbîndă al înaripatei Nikė. Deasupra abisurilor și stîncilor lipsite de viață, a craterelor săpate de sfărîmăturile furtunilor cosmice se țes, în vremea noastră, orbitele și elipsele care leagă lumea pasiunilor omenești de infinitul pasiunilor stelare.

Poezia este, ea însăși, locul unei întîlniri fascinatoare. Locul care cheamă, din depărtări siderale, prezența nepieritoare a gîndului uman, forța enigmatică a dorului nesfîrșirii de a se cunoaște pe sine. Odată ajuns la locul întîlnirii, sufletul omenesc se **întemeiază** pe sine și devine propriul său **chezaș** în fața nesfîrșitului.

Cezar BALTAG

avant-

premieră

editorială

GHEORGHE PITUȚ

„Ochiul ucantului"

Volum de versuri, urmînd după „Poarta cetății" și „Cine mă apără", care întregește un profil liric original.

MARIUS ROBESCU

„Viața și petrecerea"

După un debut remarcabil cu „Ninge la izvoare", M. Robescu publică al doilea volum de versuri.

IEDOR VASILIU

„În general, triumful pădurilor"

Volum de versuri cu care debutează un tînăr prozator cunoscut din paginile revistelor literare, în special „Amfiteatru" și „Luceafărul".

LITERATURA ANILOR XXV

Radu Boureanu

1. Mi se cere să numesc multe cărți de literatură română contemporană, care au rămas și vor rămîne în atenția cititorilor.

Cred că chiar nenumindu-le ele vor rămîne. Cărțile valoroase, care au străbătut un segment din drumul ce le este deschis, sînt într-un fel asemenea astrelor ce-și urmează traiectoriile, observate de atîtea priviri prin spațiul timp, încît este banal să le mai indici cu brațul întins, revelînd un fenomen care ține de destin.

Am avea ce semnala deosebit de valoros din literatura anilor XXV, și în poezie, și în proză cît și în critică. Numai spiritele gregare, sau umbrite de nu știu ce desechilibru care nu îngăduie, nicidecum generozitate, ci obiectivitatea, ar putea nega orice reușită, sau ar îngusta cîmpul și adîncimea valorilor.

Ar putea nega, sau drămui opera ca Desculț, Moromeții, poezia argheziană? Dar nu, nu vreau să citez, nu vreau să contabilizez. Cred că în ansamblul ei literatura anilor XXV, a dat măsura ei, a împlinit cerințele, năzuințele și a isbutit să reflecte multiplele forme de viață, problematica gravă a timpului. A creat eroi care au făcut să vibreze inimi, sensibilități, cunoștințe.

Poate că va fi socotită obținerea de a cita cărțile ce le socotesc apte pentru o confruntare cu timpul, drept o prudență extremă. Chiar așa. Nu vreau să nedreptățesc pe nimeni. Nu vreau să omit, mai ales că o simplă înșiruire nu înseamnă o judecată de valoare cu sens de conservare. Și ca să citez tot ce cred, că are sens și sorți de ar fi cum am spus o treabă contabilă.

2. În ce privește editarea operelor complete fundamentale, cred că este o gravă problemă de cultură. Un lucru necesar pentru depășirea treptei de cultură a prezentului. Publicarea pe rații alimentare de cultură cu linguriță este un lucru necomplet, lipsind de orizont pe cel care vrea să-și facă o impresie plenară, rotundă asupra unui autor sau a unei epoci.

Cred că editarea seriilor complete de opere fundamentale, de clasici trebuie trecută pe seama programului editorial al viitoarei edituri a Uniunii Scriitorilor din România.

Și mai cred că nu numai operele clasicilor ci și a scriitorilor în viață se cere să intre în această formulă editorială.

Constantin Chiriță

1. Verdicte de durată nu se pot da imediat și precis.

Eu cred că gustul și nivelul de recepție poetică al marelui public a contribuit enorm la nașterea poeziei române de astăzi, una din cele mai mari ale lumii. Aici aș putea da un nume, sînt obligat să-l dau: e vorba de Nichita Stănescu. Nu discut valoarea sau durabilitatea poeziei lui, ci un alt aspect, declanșat de poezia lui. Poezia lui Nichita Stănescu, cu universul ei nou, a deschis ochii și **inima** unei întregi generații de poeți, cea care constituie marea poezie de astăzi, a influențat prin contact această generație, încurajînd-o spre esențe și expresii necunoscute. Nimeni nu l-a imitat, dar poeții sau candidații la poezie, citindu-l, au simțit că poezia mai poate fi nouă, mai poate uimi, mai poate fi personală. Ca și el mulți și-au căutat poezia adevărată, și-au găsit-o, uimindu-ne și tulburîndu-ne cu versuri care scrise într-o limbă de mai mare circulație ar fi ascultate în multe locuri ale lumii în genunchi. Mi-am permis să citez acest unic nume (și-mi cer scuze pentru aceasta celorlalți poeți care au făcut din poezie această splendidă muzică de cameră de astăzi) pentru a sublinia importanța poeziei sale. Mă gîndesc la ceea ce spunea, mi se pare Paul Valery despre fenomenul Baudelaire în poezia franceză: Dacă Baudelaire nu este cel mai mare poet al Franței, atunci este cel mai important. Tocmai prin spargerea unor bariere poetice și găsirea unor alte universuri din care s-a născut o perioadă de aur în poezia franceză. Repet: putem și trebuie să ne mîndrim cu poezia noastră de astăzi, și mai ales trebuie să facem totul pentru ca ea să fie cunoscută în lume. De multe ori mă simt pur și simplu nefericit că există pe lume oameni care nu pot culege niște emoții și frumusețe atît de stranii și de adevărate ca acele oferite atît de generos de poezia noastră tînără.

Mi s-ar părea neelegant, inutil și dăunător să citez nume și titluri de cărți care au intrat în relații cu eternitatea. Mi s-ar părea că jignesc sau că ignorez confrați care s-au împăcat cu acest și poartă acest chin care se numește scrisul. Fiecare scriitor are dreptul la eternitate și fiecare crede în eternitatea operei lui. În afară de acei inși care confundă conștient scrisul cu o îndeletnicire pecuniară și care sînt mulți ca în toate literaturile. Cine va fi alesul? Cine vor fi aleșii?... Să lăsăm aceasta pe seama istoriei literare. Decît răspunsuri care ne-ar învrăjbi, mai bine să scrim cărți, cu gîndul tăcut că vor fi alese. Eu respect dreptul fiecărui scriitor la durată. Nu pot să neg un confrate și să-l declar nechemat dacă din cele zece cărți publicate i-am citit numai nouă. Nu pot nici după ce i le-am citit pe toate zece, pentru că nu știu cum va fi a unsprezecea, a douăsprezecea, a optsprezecea. Pentru aceste cărți necitite, pentru acele cărți nescrise mă feresc să dau nume.

2. Întrebarea conține aproape toate răspunsurile. Bine înțeles că avem de-a face cu un act de cultură, foarte important și necesar. Și dacă s-a făcut ceva în materie de editare, atunci această grijă activă față de autorii clasici și față de operele fundamentale ale literaturii noastre trebuie subliniate ca o preocupare editorială de prim ordin. Cum se poate îmbunătăți această acțiune? Cred că n-ar strica să știm ce au făcut în acest domeniu editorii din țările cu veche și mare literatură, din Franța, Germania, Anglia, Italia, U.R.S.S. Personal, mă gîndesc la ediții populare, de mare tiraj, dublate de ediții bibliofile. Personal, nu consider că această problemă trebuia să ne dea bătăi de cap. Situația e relativ bună. Poate că totuși ar fi necesară o editură specializată condusă de un consiliu de specialiști.

Adrian Păunescu

1) Consider — spuneam asta într-un articol, nu de mult, — că perioada literară pe care o trăim este extrem de delicată. Valorile nu se văd lesne, necum cărțile. Amestecul repetat al părerilor confuze, disoluția punctelor de vedere fundamentale, iată numai două din cauzele acestui haos.

Sintezele critice lipsind, epocile asemănătoare nu-și dau mîna. Ceea ce făceau Geo Dumitrescu, Tonegaru și Ion Caraion acum două decenii încearcă o nouă promoție azi. Faptul e remarcabil. Nu e vorba de a repeta experiența, ci, prin reflexe condiționate aflate în raport de similitudine, e vorba de o structură nealterată. Trunchiul poeziei noastre se păstrează treaz și teafăr. Rămîne numai să-i observăm reacțiile și să-i numim valorile rezistente.

Afară de marii clasici, care nu aparțin perioadei noastre (pentru că noi nu am voit asta la vreme) aș numi — deocamdată — pe Miron Paraschivescu și pe Ion Caraion, pe Eugen Jebeleanu și pe Nichita Stănescu, pe G. Melinescu și pe Doinaș, pe Baconsky și pe Ion Alexandru, pe Mihai Beniuc, pe Nina Cassian și pe Maria Banuș, pe Geo Dumitrescu și pe Sorescu, pe Ion Gheorghe și pe Pituț.

De cel mai mare interes ar fi o antologie selectivă — nu opera omnia — din poezia lui Virgil Teodorescu.

Între poeții încă nerecepați la adevărata lor valoare de critică amintesc pe Ilie Constantin, pe Baltag, pe Tomozei și pe Hagiu.

Trei nume noi (care pot fi înlocuite de altele) concurează: Florica Mitroi, G. Alboi și V. Ivănceanu.

Un reviriment plin de speranțe se produce în poezia lui Andrițoiu, ca și în a lui Ion Horea.

Lăsînd impresia duratei, L. Dimov apare tîrziu în prim-plan, făcîndu-ne să ne întrebăm din nou: cine va rămîne dintre toți?

La proză lucrurile par mai simple. „Moromeții" de Marin Preda, „Ce mult te-am iubit" de Z. Stancu, „Animale bolnave" de N. Breban, „Îngerul" de Fănuș Neagu, „Groapa" de E. Barbu, „Interval" de Ivasiuc.

Nuvela: Bănulescu, Bălcescu, Toiu, Velea ca și D. R. Popescu (care e din cînd în cînd excepțional). Dintre cei mai noi cred în A. D. Munteanu, Sânziana Pop, Țepeneag, Băran.

O carte pentru tineret cu totul rară: „Ciresarii" de C. Chiriță. O personalitate fără de care tabloul nostru literar de azi ar fi sărac: Paul Anghel.

Critica? E jenant să-i judecăm noi pe judecători.

2) Acele ediții, despre care vorbiți, lipsesc. E regretabil ca bibliotecile de literatură română să nu fie întregă.

Dinu Pillat

1) Fără să fiu cumva un adept al empirismului dogmatic profesat cîndva în domeniul judecății estetice de mult depășitul Mihail Dragomirescu, îmi permit a răspunde la prima întrebare, întocmind o listă cu cărțile, care s-au întîmplat să-mi dea la lectură senzația capodoperei. Chiar dacă pînă acum nu au intrat încă toate ca atare și în conștiința marelui public, am deplina convingere, ca istoric literar, că timpul urmează să le consacre esențialitatea. Trebuie să încep cu contribuția unor scriitori care, deși legați prin cea mai mare parte a operei lor de perioada dintre cele două războaie mondiale, nu au sfîrșit în plină maturitate artistică, după 23 August 1944, prin a ajunge să bată pasul pe loc, într-un manierism al propriei identități literare, ci s-au revelat în ipostaze creatoare dintre cele mai inedite, în opere cu adevărat epocale. Mă refer anume la ceea ce vin să însemne ciclurile de poeme postume ale lui Lucian Blaga: „Ultimile sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară" și „Povestirile lui V. Voiculescu: „Monolog în Babilon" de Al. A. Philippide: „Bietul Ioanide" de G. Călinescu: „Moartea lui Iacob Onisia" de Geo Bogza sau „Grapa" și „Constandina" de Zaharia Stancu. Dacă dintre poeții generației mele, un Geo Dumitrescu („Nevoia de cercuri"), un Ion Caraion („Necunoscutul ferestrelor"), un Ștefan Augustin Doinaș („Ipostaze") nu încape îndoială că se numără printre primii făcuți să rămînă în memoria literară a timpului nostru, dintre exponenții „noului val", atît de impetuos ridicat în poezie, după 1960 încoace, pot să spun că sînt sigur pentru moment de valabilitatea afirmării a cel puțin doi: Ion Alexandru („Infernul discutabil") și Marin Sorescu („Poeme", „Moartea ceasului", „Iona"). Pe linia atît de specific autohtonă a povestirii, pe care s-ar fi putut crede că nu era de mers mai departe după Creangă, Sadoveanu, Voiculescu și Panait Istrati, proza de aparență tradițională s-a întîmplat să ni se îmbogățească paradoxal cu cîteva opere narative de un mare farmec insolit, în care pitorescul anecdotic se încifrează enigmatic, căpătînd niște valențe oculte în spiritul modern al ambiguității: „Groapa" de Eugen Barbu, „Mistreții erau blînzi" și „Dropia" de Ștefan Bănulescu, „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu. În roman, găsesc că ajung să se realizeze într-un sens fără precedent la noi: Nicolae Breban cu „Animale bolnave" (primul roman românesc de natură abisală, dostoievskian la modul faulknerian) și Alexandru Ivasiuc cu „Interval", în cazul căruia ne este dat să observăm cum substanța epică se transpune într-o halucinantă dialectică eseistică. Nu pot să închid mica listă de capodopere fără a aminti, în sfîrșit, două cărți greu clasificabile în felul lor, ca „Echinoxul nebunilor" de A. E. Baconsky, de o rară putere de fascinație poematică în tensiunea fantasticității sale, și „Viața și opiniile lui Zacharias Lichter" de Matei Călinescu, de o admirabilă îndrăzneală în ardoarea ei ideativă.

Literatura configurată de titlurile, pe care le-am selectat mai sus, este o literatură autenticistă în sensul superior al cuvîntului, în care autorii nu fac eroarea confuziei dintre „real" și „contingent" (confuzie denunțată cîndva de G. Călinescu drept fatală actului de creație artistică), nu cad în servitutile cronicei și ale reportajului. În cele mai diverse moduri, se merge la o reprezentare parabolică a semnificației de adîncime a lucrurilor. Literatură fundamental problematică, făcută să nu rămînă la suprafața concretă a aparențelor, literatură care încearcă în sfîrșit să exprime cu o complexitate de spirit, grea de neliniști abisale, niște adevăruri cu privire la condiția umană, în perspectiva marilor experiențe de viață prin care ne-a trecut istoria ultimilor decenii.

2) Editura Academiei cred că ar fi cea mai îndreptățită să înscrie în planul ei de lucru ediții complete, cu aparat critic, din toți scriitorii noștri reprezentativi din trecut, sub îndrumarea unui for constituit din academicieni specialiști în istoria literară și cu concursul unor colaboratori recrutați din rîndul celor mai avizați comentatori ai unui sau altuia dintre autorii propuși spre publicare. (Bănuiesc că sînt mulți care visează să facă așa ceva). Pentru ca lucrurile să nu tărăgăneze însă la nesfîrșit, este absolut necesar ca să se găsească mijloacele de a se determina cu cea mai mare rigoare efectuarea planului în termen, ca în domeniul economic. Astfel, pentru început, un „cincinal" trebuie să ne facă să dobîndim neapărat la capătul cumva concluziile acestui tur de orizont formulate de la altitudinea unei exigențe prea severe? Dar ridicarea considerabilă a baremului de apreciere este chiar prima caracteristică evidentă și pentru cel mai îngăduitor observator. La capătul a XXV de ani de confruntare cu principiile ce o călăuzesc, literatura noastră a dobîndit dreptul de a se ridica deasupra considerațiilor festive, de circumstanță, izvorîte din neîncredere și imaturitate. În perspectiva istoriei literare, se știe că nu toate epocile sînt egal de prolifice în opere nemuritoare. Epoci de cristalizare sînt precedate și condiționate de perioade de fierbere lăuntrică, în anonimat. Ca să se ajungă la etapa de vîrf constituită sub egida Junimii, au fost necesari cîțiva buni zeci de ani de tatonări, de explozii și avînt generos, pînă după înfăptuirea Unirii. Cred că o perioadă asemănătoare am parcurs și noi, ilustrată mai mult prin spiritul de care s-a impregnat, decît prin creații reprezentative. Acest spirit relevă creșterea simțului de angajare responsabilă din partea scriitorului român, o gravitate nouă pentru el în fața vieții, o seriozitate generalizată la masa de scris, manifestată în respingerea gratuității, improvizației, frivolității, toate trăsături care îndreptățesc speranța apropierii de acel rivnit stadiu superior de concepere, compatibil cu creația definitivă.

2. O condiție a creației durabile fiind continuitatea, este cît se poate de firesc ca încercarea de jalonare a realizărilor literar contemporane să-și asocieze și examenul acțiunilor întreprinse spre a stabili punți trainice cu trecutul propriu. Progresăm în măsura în care ne cunoaștem și ne cunoaștem cu adevărat pe măsură ce știm de unde venim, pe ce temeiuri existăm și putem păși ferm mai departe. Valorificarea patrimoniului clasic, fără îngustimi dogmatice și fără restricții arbitrare, stimulează orgoliul creației originale, îl ferește de a se exercita în gol, steril, îi conferă lărgime de orizont și îi pregătește un auditoriu competent. Asupra acestor principii, de altminteri generalități unanim acceptate, n-ar exista motive de insistat, dacă în practică ele nu ar fi contrazise flagrant. „Editarea seriilor complete de opere fundamentale ale literaturii române de la origini pînă în prezent" este o formulă frumos sunătoare, din nefericire nesusținută de niciun element concret. N-am încă în raftul bibliotecii nicio „serie completă", de dată recentă, pe care să pot lucra. Pe cînd trăia, regretatul profesor Tudor Vianu inițiase un vast proiect de editare, rămas pe hîrtie. Instituția îndrituită să-l înfăptuiască în primul rînd, Editura Academiei, a adoptat un ritm exasperant, de melc, așa fel că nici lucrările deja pe șantier (Alecsandri, Odobescu, Bălcescu) nu prezintă garanții că vor fi vreodată finalizate, cel puțin în timp util spre a mai beneficia noi de ele. Mai intens și mai organizat procedează redacția de specialitate a Editurii pentru Literatură. Nici ea nu a produs încă o serie de anvergură, dar pe căi paralele avansează silitor și ediția Macedonski, și ediția Delavrancea. Poate ar trebui concentrate posibilitățile materiale astfel încît să nu se înceapă multiple serii concomitent (acum, în urmă, d.p. seria Cocea cu un volum nu prea convingător) înainte de a avea asigurată încheierea celor în curs. O frînă se întrevede a fi acribia lingvistică; preocuparea lăudabilă de a înlătura diletantismul manifestat înainte vreme în materie de stabilire a textelor, s-a transformat pe parcurs într-un profesionalism tehnicizant, împiedicîndu-se în detalii asupra cărora însăși specialiștii de profesie nu se pun de acord. Grija pentru exactitatea și acuratețea textelor nu se cade să graveze difuzarea lor sub cele mai variate modalități. Aici se simte nevoia unei game mai diverse de soluții, asigurarea unui cîmp vast de inițiativă editorilor, care nu se pot asimila unor „tehnicieni" meticuloși pînă la exces cu reproducerea textului, dar lipsiți total de o viziune interpretativă proprie, aptă a asigura o structură organică, originală, ediției îngrijite.

Petru Popescu

1) Întrebarea cere să numesc cîteva cărți de literatură română contemporană care, după opinia mea, vor rămîne: **cîteva**, nu toate. E lesne de înțeles că nu pot numi toate cărțile contemporane care vor rămîne: nici nu le-am citit pe toate, iar dintre cele pe care le-am citit, numai unele sînt pentru mine niște cărți apreciate definitiv (eu apreciez foarte lent o carte, și, ca să ajung la o opinie personală sigură am uneori nevoie de mult timp), iar altele formează încă obiectul dezbaterii mele interioare. Apoi, nu pot avea certitudinea că am dreptate, tocmai pentru că nu sînt, și eu, decît un scriitor. Deci, voi cita **cîteva**, subînțelegînd cele care mi-au plăcut cel mai mult, nicidecum singurele care vor rămîne — pură problemă de gust și de orientare de principiu personală. La critică și teorie literară, toate lucrările publicate de Edgar Papu, „Eminescu" de I. Negoițescu, „Euforion" de N. Balotă, „Rebreanu" de Lucian Raicu, lucrările lui Dinu Pillat, lucrările lui Adrian Marino. La poezie — „11 elegii" de Nichita Stănescu, „Versuri" de Mircea Ivănescu, versurile Angelei Croitoru, ale lui Matei Călinescu. La proză voi da numai cîteva nume tocmai pentru că, însumi scriind proză, implicarea mea are un caracter mai special și mă tem să nu fiu influențat de poziția mea de principiu: excepționalul „Zacharias Lichter" al lui Matei Călinescu, nuvelele lui Paul Georgescu, „Moromeții" (ambele volume) și „Intrusul" de Marin Preda, „Animale bolnave" de N. Breban.

2) Sînt din păcate prea multe de spus — și de criticat — aici. Atîta vreme cît scriitori ca Anton Hoban și M. Blecher nu sînt retipăriți și nu-și află locul cuvenit, alături cu opera **integrală** a clasicilor mai vechi și mai noi (ce e cu „Istoria literaturii române" de Călinescu?), nu poate fi vorba de o acțiune culturală perfectă. La capitolul prozei mai ales, o mulțime de buni romancieri și nuveliști interbelici sînt încă uitați, mai cu seamă din cei care au încercat, în mod declarat sau nu, să urmeze o direcție urbană. Mircea Eliade, Lovinescu, și alții, ca **prozatori**, ne lipsesc nespus. În genere, se retipăresc mai greu tocmai operele interbelice care vizau formarea unei conștiințe urbane, intelectuale și europene, și lucrul, curios, e valabil nu numai la literatură. Prejudecata ruralistă acționează astfel a rebours într-un mod surprinzător dar nu mai puțin real.

Virgil Teodorescu

1. Prin ce cred că au rămas și vor putea rămîne mai departe în atenția publicului cititor cărțile cele mai bune de literatură apărute în țara aceasta în ultimii 25 de ani? Prin forța de investigare a realității, prin îmbinarea activității de interpretare cu activitatea de transformare, prin capacitatea de a elabora o imagine a lumii valabilă pentru fiecare în parte și totodată în raporturile fiecăruia cu comunitatea umană, prin contribuția adusă la întărirea conștiinței socialiste și ridicarea ei pe o treaptă de înțelegere superioară.

2. Una din principalele trăsături ale societății noastre socialiste este aceea de a angaja cît mai larg inițiativa maselor, participarea lor activă nu numai în ce privește economia și politica, ci și cultura, înlesnindu-le cunoașterea tuturor creațiilor anterioare din domeniul culturii, cu conținut progresist.

Tezaurul literaturii noastre, plin de vigoare, de adînc înțeles și de radiație, cred că trebuie pus la îndemîna milioanelor de cititori printr-o activitate editorială susținută, mai bine orientată, mai sistematică.

Există uneori umbre în operele marilor noștri scriitori înaintași; există uneori chiar erori de interpretare în legătură cu destinul uman, îngustarea perspectivei istorice, care umbresc opera fără a izbuti să-i întunece strălucirea.

Se cer așadar ediții întovărășite de un aparat critic și interpretativ adecvat, care să nu mai plătească tribut nici unui fel de dogmatism, studii aprofundate și luminoase care să limpezească mesajul operei și să-l impună atenției lectorului.

Ov. S. Crohmălniceanu

1) După 25 de ani putem să verificăm în mod practic cam ce „rămîne" dintr-o întinsă activitate literară. Dacă vă gîndiți la operele a căror valoare reprezentativă pentru această perioadă nimeni n-o mai contestă, „Desculț" și „Moromeții", „Bălcescu", „Un om între oameni" și „Bietul Ioanide", „Chivără Roșie" și „Surîsul Hiroșimei", „Nicoară Potcoavă" și „Cartea Oltului", „Tie-ți vorbesc, Americă" și „Declarația patetică", „Groapa" și „Setea", „Cîntare omului", „1907", postumele lui Lucian Blaga și „Monolog în Babilon", — întrebarea nu ne va duce la mare lucru. E ca și cum ne-ați cere să răspundem. Pentru a răspunde unei asemenea întrebări nu e nevoie de cine știe ce facultate critică, ci de purul simț al observației. Mai folositor ni se pare a încerca să aducem în discuție operele care nu se bucură de această recunoaștere cvasiunanimă și constituie, totuși, după opinia noastră, scrieri menite să treacă vama timpului. N-am intenția să le înșir aici pe toate, aș vrea să dau însă măcar cîteva exemple. Pentru ce n-ar intra în această categorie volumul lui Geo Dumitrescu, „Libertatea de a trage cu pușca?". E o carte — cred — care exprimă în chip strălucit temperatura lirică a momentului 45: Nu mai puțin reprezentativă și originală ni se pare placheta Ninei Cassian „La scara unu pe unu", întîmpinată cînd a apărut cu o obtuzime încrîncenată, prelungită sub alte forme pînă azi. Publicate mai tîrziu, dar scrise cu mult înainte „baladele" lui Șt. Augustin Doinaș, sînt — socotesc iarăși — o realizare poetică de primul ordin și cred că n-au primit încă pe deplin prețuirea meritată. Timpul ne va arăta — am convingerea — cît de greu se va putea trece peste un document poetic zguduitor cum e „Dimineața nimănui" de Ion Caraion. Oare și însemnătatea lui n-a fost prea puțin relevată? O soartă nedreaptă are, după părerea mea, un roman ca „Lumina Primăverii" de Ion Călugăru, frescă chagalliană, în care arde mocnit febra revoluției. „Solilocul Nebunilor" de A. E. Baconsky, iată încă o carte sortită să „rămînă" prin interogațiile ei dureroase, foarte contemporane, închise într-o tenebroasă și enigmatică frumusețe.

ancheta noastră

1. Nu pot fi decît utile sondajele de opinii privind literatura contemporană. Întrebarea cea mai simplă, care nu solicită, desigur, răspunsuri definitive și irevocabile, este pusă adesea scriitorilor și criticilor de către oamenii de altă profesie: numiți cărțile de literatură română contemporană — poezie, nuvelă, roman, critică — apărute în ultimii 25 de ani, pe care le credeți, că au rămas și vor putea rămîne mai departe în atenția publicului cititor. Prin ce pot fi socotite aceste cărți că exprimă problemele, spiritualitatea și tensiunea vremii noastre? Opinia dumneavoastră, deci...

2) Printre marile acte contemporane de cultură se numără și editarea seriilor complete de opere fundamentale ale literaturii române de la origini pînă în prezent (un corpus al literaturii române). **Cum vedeți această acțiune editorială, filologică, de mare interes național, cum poate fi ea desfășurată, rezolvată, pentru a pune la îndemîna publicului — instrucției, educației — valorosul și permanentul tezaur de bunuri culturale însumat de operele literaturii române?**

LITERATURA ANILOR XXV

S-a ivit apoi o pleiadă numeroasă de autori noi a căror activitate prodigioasă a schimbat simțitor în ultima vreme înfățișarea întregului nostru peisaj literar. Unele voci fără să le tăgăduiască talentul (ar fi și greu !), le reproșează că n-au dat deocamdată „opere" intrate adînc în conștiința publică. Se uită însă, că au trecut prea puțini ani ca și scrierile lor să beneficieze de ecoul altora apărute mai înainte. Oricîte riscuri ar presupune anticipațiile în critică (dar ce haz ar avea aceasta fără ele ?) țin să afirm că nu mă îndoiesc nici o clipă de destinul viitor măcar a cîtorva dintre realizările autorilor tineri. Vor „rămîne" — e convingerea mea de pe acum — versurile lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Alexandru, Ion Gheorghe și Leonid Dimov. Vor „rămîne" nu puține din povestirile și nuvelele pe care le-au publicat pînă astăzi, N. Velea, D. R. Popescu și Ștefan Bănulescu. Vor „rămîne" sigur romanele „Animale bolnave" de N. Breban, „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu și „Interval" de Al. Ivasiuc. Va rămîne piesa „Iona" și surprinzătoarea carte închinată de Matei Călinescu vieții și opiniilor lui Zacharias Lichter. Cum despre lucrările critice mă pronunț periodic în „România literară", n-are rost să mă repet aici.

2) Voi fi scurt. Ediții fundamentale din autorii clasici nu se înfăptuiesc printr-un simplu deziderat. Trebuie să apară aici îngrijitorii care să li se dedice cu o pasiune de benedictin. Situația se aseamănă oarecum cu cea din cîmpul traducerii operelor majore ale literaturii universale. Noi putem dori oricît să avem o versiune românească a lui „Ulysse" de Joyce ; trebuie să se găsească și omul în stare să ne-o dea. În domeniul editării autorilor noștri clasici s-a făcut enorm de mult. Din păcate rezultatele se prezintă încă risipite, nu alcătuiesc un „Corp". Ca să ajungem la el, cred că soluția optimă ar fi **instituționalizarea** muncii. Să existe o asemenea colecție cum era cea a fundațiilor regale și ea să se continue sistematic și tenace indiferent de edițiile scoase în altă parte. Structura ei să rămînă neschimbată (cea mai mare nenorocire e aici maladia inovațiilor necontenite), să capete un consiliu corespunzător și autorizat, să devină o **operă de importanță națională** și să fie privită așa. Apoi să nu ne impacientăm inutil, să așteptăm ca o asemenea operă să se întregească treptat, pentru că nimic nu strică mai mult ca graba si improvizația într-o astfel de muncă.

Nicolae Manolescu

1. Cărțile care au rămas... Întrebări ca aceasta sînt o ispită pentru critic, care trăiește în speranța unei **Istorii a literaturii**, mai bine zis, în speranța că va da cîndva literaturii (de azi, de ieri) o istorie ideală. Dacă am putea ști ce rămîne, am fi niște oameni fericiți ! Dar nu, nu știm, totul este relativ și provizoriu în prezentul unei literaturi. Camus explică arta, creația, ca pe nevoia omului de a smulge din fluxul neîncetat al timpului o porțiune, de a transforma o viață (curgătoare, neîncheiată) într-un destin. Orice critic visează să smulgă din perindarea necontenită de opere care se numește literatură o durată oarecare căreia să-i dea un chip definitiv, să-și asume, cu alte cuvinte, viața literaturii (sau o fărîmă din ea), s-o transforme într-o „istorie" cu început și sfîrșit.

Nu este critic care să nu se fi întrebat ce rămîne din literatura epocii sale. Noi, care am trăit, în parte măcar, epoca de după al doilea război mondial, ne-am întrebat, de asemenea. Cărțile care rămîn... Ele nu sînt puține. Scepticismul cîtorva (care nu citesc !) este tot așa de neîntemeiat ca și entuziasmul facil al altora. Să nu ne facem false și zadarnice probleme ! Literatura e o realitate în continuă transformare, imprevizibilă, contradictorie. A raporta mereu literatura reală la un ideal abstract de literatură înseamnă a ne strădui să avem prea multă imaginație și să **inventăm noi ceea ce literatura** știe să-și inventeze spontan : propriile legi interne de existență.

Nu e firesc nici să susținem că literatura a produs valori remarcabile, în ultimii ani, și, în același timp, să-i reproșăm o iluzorie rupere de social. Operele remarcabile nu pot fi decît sociale. Însă noi am uitat sensul cuvîntului confundîndu-l cu superficialitatea festivă. Literatura noastră a redevenit demnă de atenție cînd a redevenit socială. Să nu-i cerem să fie ce-a fost în deceniul trecut. Să n-o îngrădim cu temeri false. Eu cred în capacitatea literaturii române, care a înviat de atîtea ori din propria cenușă, de a-și găsi singură drumul cel mai bun. Simțul istoric al literaturii noastre este fără greș și sincronismul, de care a vorbit Lovinescu ca de o necesitate, este în fond un alt cuvînt pentru prezenta in istorie. Începînd cu Milescu, Cantemir, Miron Costin, noi am fost mereu prezenți în Europa și Europa ne-a recunoscut ; iar cînd nesansa (aceeași, sub diferite înfățișări, în tot cursul istoriei noastre) ne-a îndepărtat contactul cu Europa, am știut să redescoperim Europa îndată ce s-au ivit condiții potrivite. Scriitorul român „se sincronizează" pe măsură ce-și formează conștiința de sine și așa se explică de ce românii care au ajuns, cine știe cum, în occident nu numai că n-au avut vreo greutate să țină pasul dar s-au aflat printre pionieri : Tzara, Ionesco (și am ales doar exemplele cele mai frapante).

2. Este problema capitală a reeditării operelor trecutului. Un răspuns în cîteva rînduri, nu se poate da. Însă e bine că ne punem problema aceasta, în chip deschis, fiindcă multora li se pare neimportantă. Trebuie să înțelegem că o cultură temeinică nu se face din fragmente, că tradiția implică totalitate, că, în sfîrșit, de existența unui *corpus* de opere fundamentale depinde, într-o literatură, sentimentul duratei absolut necesar creațiilor viitoare. Fragmentul înseamnă provizorat, adică moment. Ceea ce ne lipsește sînt monumentele.

G. Dimisianu

1) Aspectul telegrafic-imperativ al întrebării („Numiți cărțile..." etc.) e de natură să incite la răspunsuri formulate în aceeași manieră succint-categorică. Apar însă unele dificultăți dintre care principala este, de sigur, că sîntem chemați să ne pronunțăm sub această formă asupra unei perioade literare îndeajuns de întinse și de bogate în manifestări încît să formeze deja un mare capitol distinct în istoria culturii noastre. Dar în afară de asta constat că întrebarea conține un element menit să deruteze în plus. Se dorește adică să vorbim despre cărțile care au rămas în atenția **publicului cititor** (s.n.). Dar răspunsul acesta nu-l poate da o persoană anume, fie și avizată în probleme literare, cum se presupune că sînt cei chestionați, ci **numai sondajul de opinie publică**.

Mă voi restrînge deci numai la impresii strict personale, precizînd totodată că nu voi avea în vedere și contribuția scriitorilor din generația mea, generație care este, încă, cea mai recent afirmată în literatură. Despre mulți dintre cei care o compun am scris cu încredințarea că se vor impune ca valori autentice în conștiința literară a momentului dar e încă prematur, totuși, să fie priviți din perspectivă istorică. De asemeni, din aceleași considerente, nu voi evoca nici opere din

Stelă din Tell el-Amarna

actualitatea imediată, chiar dacă aparțin scriitorilor vîrstnici.

Așadar, consider că în proză printre cărțile reprezentative ale perioadei de care ne ocupăm trebuie neapărat pomenite **Desculț** de Zaharia Stancu, **Întîlnirea din pămînturi** și **Moromeții** de Marin Preda și **Bietul Ioanide** de G. Călinescu. Aceste opere au suportat examenul timpului fără să pălească, atît în ordinea intensității emoției estetice cît și sub raportul problematicii umane și sociale pe care o tratează. Timpul le-a detașat dintr-un context de alte scrieri, de respirație mult mai modestă alături de care, în epocă, ființau cam în același plan valoric : **Bărăgan, Setea** ș.a. Anii care s-au scurs au accentuat fragilitatea estetică a multor scrieri de notorietate cîndva împingîndu-le în dreapta uitare. Chiar **Un om între oameni** al lui Camil Petrescu, rămînînd o operă remarcabilă în atîtea privințe, îmi apare astăzi ca o realizare cu multe defecte, cuprinzînd destule pagini apăsate de un istorism fastidios. O situație specială are **Groapa** lui Eugen Barbu, anunțînd, în epocă, un debut excepțional, un nivel neatins de autor în cărțile următoare. Scrisă cu evidentă vocație a evocării plastice cartea nu poate fi totuși așezată printre operele reprezentative (exponențiale) ale epocii de după război, fiindcă izvorăște dintr-o mentalitate și o problematică literară care aparțin perioadei anterioare. E un tipic produs de sleire a unui filon artistic de încheiere a unei serii, ilustrată atît de divers și de insistent în literatura română.

Pot fi amintite și alte cărți de valoare indiscutabilă care, cronologic, aparțin perioadei în discuție dar care, în fapt, sînt ale epocii anterioare, unele fie prin relațiile de structură cu opera mai veche a autorilor (**Nicoară Potcoavă**, de pildă, rescrie o carte de tinerețe a lui Sadoveanu) altele chiar prin faptul că au și fost redactate înainte de 23 August 1944, deși au apărut după această dată : **Sfîrșit de veac în București** de Ion Marin Sadoveanu sau **Cartea Oltului** de Geo Bogza.

În poezie mai firesc este să vorbim despre **poeți** reprezentativi decît despre cărți. Fără îndoială că în lirica acestor 25 de ani — exceptîndu-i bine-înțeles pe Blaga, Arghezi, Philippide ale căror opere fundamentale sînt constituite înainte de război — o contribuție hotărîtoare în configurarea peisajului literar au avut : Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, M. R. Paraschivescu, Maria Banuș, Radu Boureanu, Dimitrie Stelaru, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, și mulți alții, dar înșiruirea riscă să devină protocolar-convențională dacă aș continua-o.

2) Ultimii ani în special au marcat unele progrese în acest domeniu, într-adevăr de importanță națională, al editării seriilor complete de opere fundamentale ale literaturii române. Cred că trebuie acționat fără prejudecăți și pe cît este posibil sistematic. Exemplul edițiilor de la Fundații, al acțiunilor concertate inițiate acolo este încă fructificabil. Aș adopta criteriul tipăririi integrale sprijinită desigur prin studii însoțitoare temeinice, obiective, ferme sub raportul principiilor. Avem deja cîteva ediții bune și aș aminti dintre ele seria operelor lui Macedonski (Adrian Marino). Sînt însă de semnalat și fenomene de semn opus, cum ar fi de pildă strania inițiativă editorială de a-l retipări pe Urmuz în condiții de cvasiclandestinitate, adică în addenda ediției G. Ciprian.

Ion Marinescu

1) Pentru un editor, mai ales, este greu chiar numai să enunțe cărțile care **au rămas,** fiindcă iubind ceea ce facem, preferințele lui trebuie să fie foarte largi. Din bibliografia uriașă a acestui pătrar de veac, consumînd un eveniment literar în plină desfășurare, cernerea timpului și evoluția gustului public au subliniat însă opere literare de incontestabilă valoare a căror enumerare nu reprezintă decît reproducerea unor judecăți definitive impuse nouă de critica literară și opțiunile cititorilor : G. Călinescu — Scrinul negru, Zaharia Stancu — Desculț, Geo Bogza — Cartea Oltului, Eugen Barbu — Groapa, Marin Preda — Moromeții, Fănuș Neagu — Îngerul a strigat. Acestor opere fundamentale pentru o tipologie românească care tinde să se clasicizeze aș adăuga remarcabilele proze cu atît mai prețioase, cu cît sînt desprinse din focul evenimentelor, influențate și influențînd procesul fantastic, trăit laolaltă, de clădire a României socialiste : Radu Tudoran — Dunărea revărsată, Titus Popovici — Setea, Al. Ivasiuc — Vestibul și Interval, Nicolae Breban — Francisca și Animale bolnave, Ion Lăncrănjan — Cordovanii, Szabo Gyula — Neamul Gondoșilor, Pop Simion — Criza de timp, Paul Schuster — Cinci kilograme de țuică și Aurel Mihale — Fuga. Genul scurt, povestirea, schița, nuvela și reportajul, considerat în totalitate, au dat mai multe valori artistice decît romanul, în opera multor scriitori putînd întîlni numeroase pagini de antologie. Eugen Barbu, Marin Preda, D. R. Popescu, Ștefan Bănulescu, R. I. Ghilia, Remus Luca, Paul Anghel, Aurel Mihale, Sutö Andras, Francisc Munteanu, Poskandy Geza, etc. În privința poeziei remarc revărsarea de talent produsă de explozia lirică care caracterizează viața noastră literară, mai cu seamă în ultimul deceniu. Alături de „marii nostri contemporani" a căror operă a intrat deja în istoria literaturii (T. Arghezi, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, M. R. Paraschivescu, Horvath Imre) nu voi pomeni decît poeții spre care merg preferințele mele : A. E. Baconsky și Nina Cassian din generația de mijloc și Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Alexandru din valoroasa tînără generație.

Perenitatea acestor opere atît de diferite ca gen, ca idee artistică și modalitate literară este dată de ideologia comună. Ele toate se încadrează în curentul principal al tradiției noastre literare, curentul social, patriotic, cel care a făcut mai totdeauna din scriitor un militant pentru progresul social.

2) În perioada scursă mi se pare conformă dezvoltării întregii noastre vieți sociale, concentrarea eforturilor spre edițiile de tip popular puse în circulație mai cu seamă în prestigioasa colecție Biblioteca pentru toți — un remarcabil succes al mișcării noastre editoriale — cît și spre edițiile de tip școlar — ambele piloni ai culturii de masă și instrumente ale învățămîntului. Comparate cu ele însele se poate desprinde ușor concluzia că există astăzi excepționale ediții selective care au permis răspîndirea în milioane de exemplare a tuturor scriitorilor de seamă ai literaturii române prin operele lor fundamentale. Programul de valorificare a moștenirii literare, el însuși un act de cultură, elaborat în urmă cu un deceniu în colaborare cu întregul front al istoriei și criticii literare a conturat în același timp dimensiunile unui impresionant corpus al literaturii române. La compunerea lui contribuie seriile apărute sau în curs de apariție : M. Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă, Vasile Alecsandri, B. Șt. Delavrancea, Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, I. Agîrbiceanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, concepute ca ediții de opere complete. Colecția „Scriitori români" va continua seria de „Opere alese", destinată adîncirii studiului istoriei literaturii române prin tipul de ediție stabilit care cuprinde alături de text ample studii introductive, variante, comentarii, note și indici. Pînă acum au apărut în această colecție peste o sută de volume în aproape un milion de exemplare. Înscriem ca o realizare deosebită în această direcție seria de monografii a unor perioade ale istoriei literaturii române sau consacrate vieții și operei scriitorilor noștri de seamă în care a apărut numeroase contribuții de înaltă valoare științifică datorate lui Al. Dima, Șerban Cioculescu, Al. Piru, Paul Cornea, Ov. S. Crohmălniceanu, Pompiliu Marcea, I. D. Bălan, Adrian Marino, Eugen Simion, Al. Oprea, Valeriu Ciobanu etc. Seria „Ediții de autori" marchează efortul Editurii pentru literatură de a oferi scriitorilor contemporani consacrați prilejul revederii ansamblului operei în vederea stabilirii ediției definitive. Pentru a înlesni evaluarea rezultatelor este foarte bine de știut că din 1948 pînă în acest an au apărut numai în Editura pentru literatură 800 de titluri din patrimoniul literar în circa 17 milioane de exemplare. Se încheie astfel o etapă. De pe platforma atinsă se pot acum distinge prin raportare valorică și zonele rămase în umbră dar și înălțimile artificiale. Programul pentru viitorul deceniu va avea în vedere pe lîngă atenta structurare a seriilor și colecțiilor, sincronizarea eforturilor celor antrenați în această acțiune de importanță națională dar mai cu seamă perfecționarea metodelor de lucru.

Romulus Vulpescu

1) Cărțile pe care le înșir — cu un **lapsus** ori două — pot înfrunta răstimpul elastic pe care, din comoditate, îl numim posteritate (critică și cititoricească), pentru că se datoresc unor autori români foarte români, teribil de români, într-atît de români încît sunt universali. Unui (presupus) ignorant deplin într-ale literelor românești, lectura cărților și a autorilor la care mă refer îi poate înlesni înțelegerea spiritualității noastre deoarece aceste pagini memorabile (atît de variate ca stil și ca modalitate conceptuală) au un numitor comun : sunt scrise — fie-mi îngăduit să folosesc o formulare a lui Vinea — „cu inima în cap"...

Așadar, mai întîi, „clasicii" moderni, apoi ceilalți (alfabetic) :

POEZIE — Lucian Blaga, **Poezii** — 1962 (în **Poezii** — 1967) ; G. Călinescu, **Lauda Lucrurilor** (1963) ; M. R. Paraschivescu. **Versul liber** (1965). **Tristele** (1967) ; Al. Philippide, **Monolog în Babilon** (1967) ; Radu Stanca, **Versuri** (1966 — postum) ; V. Voiculescu. **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare** (1964) : Ion Alexandru. **Infernul discutabil** (1966) ; Valeriu Anania. **Miorița** (1966) ; Șt. Aug. Doinaș, **Cartea mareelor** (1964), **Omul cu compasul** (1966) ; Geo Dumitrescu, **Aventuri lirice** (1963). **Nevoia de cercuri** (1966) ; Adrian Păunescu, **Ultrasentimente** (1965) ; Marin Sorescu, **Poeme** (1965).

NUVELE, POVESTIRI — V. Voiculescu, **Povestiri** (1964 — postum) : Ștefan Bănulescu, **Iarna bărbaților** (1965).

ROMAN — G. Călinescu, **Bietul Ioanide** (1953), **Scrinul negru** (1960) ; Ion Vinea, **Lunatecii** (1965) ;) ; Eugen Barbu, **Groapa** (1957) ; Marin Preda, **Moromeții**, (1955).

MEMORIALISTICĂ — Lucian Blaga, **Hronicul și cîntecul vîrstelor** (1965).

TEATRU — G. Călinescu, **Teatru** (1965) ; Radu Stanca, **Teatru (1968).**

CRITICĂ — G. Călinescu, **Opera de istoric și de critic literar ;** Ion Negoițescu, **Scriitori moderni** (1966) ; Cornel Regman, **Cărți, autori, tendințe** (1967).

2) Editarea trebuie încredințată filologilor (profesioniști), care, după mine, ar trebui să-și aleagă drept model edițiile Eminescu — Perpessicius și, respectiv, Caragiale — Șerban Cioculescu, pentru a nu cita decît două dintre cele mai prestigioase exemple. Oricum, aceste ediții definitive trebuie să fie într-adevăr **completa** (nici un alt criteriu decît cel al textului neavînd dreptul de a fi luat în considerare), cu note și cu ample comentarii, urmărind **tezaurizarea** materialului moștenit de la scriitorul respectiv. Mari texte care, în trecut, au beneficiat de editori inteligenți (de tipul G. Sbiera — **Codicele voronețean**, 1885) se cuvine a fi reeditate în aceste transcrieri „clasice", desigur, cu eventuale adaosuri în comentarii, dacă au apărut date noi. Operația de editare în serii complete trebuie să îmbrățișeze simultan toate epocile literare, abordînd în primul rînd scriitorii (sau operele) de mîna întîia din fiecare perioadă. Pentru stabilirea ierarhiei de valori, încă nereeditata **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent** (1943), de G. Călinescu este indispensabilă.

Ion Bănuță

1. De ești solicitat să numești ad-hoc cîteva cărți de literatură contemporană ești dispus fără doar și poate să zici da, și să prezici niște titluri care vor înfrunta timpul. Însă, ce să mai vorbim, dificultățile răspunsului vin de la prima secundă după... întrebare. Am fost editor, un deceniu în cap din cei 25 de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist și am băgat de seamă că datorită revoluției noastre au apărut mii și mii de cărți de literatură beletristică, în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare : poezie, nuvelă, roman, eseu, amintiri, memorii, critică și istorie literară, dramaturgie, folclor etc., etc., incluzînd magistral fragmente din epoca noastră de glorie. De vrei să numești cărțile care au apărut în acest sfert de veac oricît ar fi lista de lungă omisiunea se ține de ea ca scaiul de oaie și este exclus să nu pierzi din vedere o carte egală sau mai bună poate decît cele menționate. Deci, care sînt cărțile care intră în fondul de aur al literelor române în acest timp al domniei libertății ?

Poezie. „Cîntare omului" de Tudor Arghezi. Apoi „Lauda lucrurilor" de G. Călinescu. Dacă ar fi să adaug pleiada de tineri, de un talent impresionant, lista aceasta, spre fala timpului meu, ar fi de-a dreptul impresionantă. O carte, o poezie, un vers, din mile de cărți care apar vor include în substanța lor intimă fiorul liric al României revoluționare în secolul XX. Nuvela, romanul, excelează prin G. Călinescu, „Bietul Ioanide", „Scrinul negru" Zaharia Stancu, „Desculț", „Florile pămîntului". Marin Preda, „Moromeții". Eugen Barbu, „Groapa". Fănuș Neagu, „Îngerul a strigat", apoi mai tinerii Nicolae Breban, „Francisca". Al. Ivasiuc „Vestibul". Nicolae Velea, „Poarta", și... vai, omisiunea informă devine pe nedrept literă de lege.

În critică și istorie literară, în primul rînd tinerii au însemnat o explozie, după un iar G. Călinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, dînd la iveală de pe acum sute și sute de cărți : monografii, eseuri, cronici etc., consemnînd fenomenul literar de ieri și de azi, prefigurînd pe cel de mîine de o manieră demnă de o mare revoluție.

2. Editarea cărților și editurile. Fără îndoială că editurile noastre au sarcini colosale în acest domeniu. Editorul nolens-volens rămîne și azi un fel de Mecena, foarte nou însă, care trebuie să aibă nu numai bani ci și idei să-l poată înflăcăra pe creator. Desigur, apropo de Mecena, nervum rerum, acesta nu e singurul stimulent posibil. Un editor trebuie să poată da sugestii capabile să canalizeze energiile creatoare existente prin însăși existența scriitorilor ca atare, mai ales fiindcă acest sublim, — da, sublim — proces de editare a cărții e deosebit de complicat și de greu. S-ar putea scrie, despre editarea cărții, în foarte multe feluri. În primul rînd s-ar putea scrie savant. De cînd există cărți pe lume, — tipărite — chiar dacă instituția editorială ca atare nu și-a cîștigat o ființă autonomă concomitent cu cea tipografică, un gînd editorial trebuie să fi prezidat, și într-adevăr a prezidat, la alegerea și tipărirea fiecărei cărți în parte. Tradiția de la care se poate reclama un editor român de astăzi, nu numai tradiția universală, ci și cea națională, este o tradiție bogată, de mai bine de patru secole și jumătate. O „preistorie" în care să fie — chiar mai de dinainte de scrisoarea lui Neacșu din Muscel — consemnate dorința, gîndul, necesitatea, atîta vreme rămasă fără soluție, de a se găsi un mod de luminare, prin litera neagră pe foaia albă, a drumului celor mulți de pe meleagurile noastre, coborîtori din luminile Romei și din dîrzenia Sarmisegetuzei.

Creator — și în felul lui poet — prin capacitatea sa de a formula în termenii propriei sale meserii tendințele generale de dezvoltare a societății ; om de acțiune prin inițiativa care dintr-o asemenea concepție derivă și prin curajul și hotărîrea de a o duce pas cu pas, și cu metodele specifice ale propriului său tărîm de activitate, la îndeplinire — editorul socialist nu se reduce totusi la strictul orizont spiritual și la capacitatea umană a unei singure persoane.

În acest sfert de veac în care România a înflorit în toate domeniile de activitate domeniul editorial n-a rămas mai prejos atît în multiplele colectii editate cît și în seriile fundamentale ale literaturii noastre. Foarte concentrat aș aminti : **Edițiile de referință** de o înaltă ținută științifică, exhaustive din creația marilor scriitori români, însoțite de un aparat științific (studiul introductiv monografic, note, comentarii, bibliografie, glosar) alăturînd textelor definitive variantele existente.

Seriile **Ediții de autor** reprezintă de pildă efortul de laudă al Editurii pentru literatură de a oferi scriitorilor mari ai literelor române posibilitatea de a-și revedea ansamblul operelor în ediții definitive, care vor forma baza edițiilor viitoare fixînd astfel pentru istoria literaturii române trăsăturile specifice ale scriitorilor respectivi. Au început **Ediții de autor :** Tudor Arghezi în circa 60 de volume, G. Călinescu 50 de volume, Perpessicius, Zaharia Stancu, Victor Eftimiu etc., etc.

Colecția **Scriitori români** editează creațiile celor mai reprezentativi scriitori în serii de **Opere** sau **Opere alese.** Fiecare serie cuprinde : un studiu introductiv monografic, variante, comentarii, note, bibliografie, indici, glosar, textele fiind editate după normele lingvistice și filologice în vigoare, îngrijirea edițiilor aparținînd unor cadre didactice din învățămîntul superior, istorici literari, editori reputați.

Lista seriilor și colecțiilor din domeniul valorificării moștenirii literare este infinit mai lungă. Dar ceea ce trebuie spus neapărat este că interesul deosebit acordat literaturii noastre clasice este meritul incontestabil al politicii Partidului Comunist Român, în domeniul literaturii în limba română și în

(Continuare în pagina a 7-a)

avant-premieră editorială

GABRIELA MELINESCU

„Catargul cu două corăbii"

Poezii pentru copii, scrise într-o manieră absurd-grațioasă, prezentă mai de mult în creația poetei.

ILEANA VULPESCU

„Și așa mai departe"

O carte de debut cuprinzînd schițe scurte și povestiri.

MIRCEA CIOBANU

„Epistolc"

O nouă carte de proză a lui Mircea Ciobanu, cunoscut atît ca poet („Imnuri pentru nesomnul cuvintelor", „Patimile"), cît și ca romancier („Martorii").

PANAIT POPESCU

„Măscăriciul șchiop"

Roman din viața unei fabrici, scris într-un stil alert, atrăgător. Debut editorial.

OVIDIU HOTINCEANU

Cîntec

Pe trei drumuri vin
Ție mă închin
Graiul meu cel dulce
Tîmpla să ți-l culce

Dalbă-i lumina în care
Muma mea năștea cîntare
Drept e drumul ce-a zvîcnit
Din iubit

Bărbătească o sprînceană
Cuvîntul fără prihană
Trei drumuri pe care vin
Îmbătat cu vin de crin

Peste prund să culc genunchiul
Și să-mi rezem trunchiul
ochiul peste stele
Gura

Peste dragostele mele
Mumă Țară, peste tine
Curg lumine.

Tu presură cîntătoare

Lucruri mai multe
Decît laudele vom avea
Adevărate sînt numai cele nepizmuite
Vatra ta va fi vatra mea
Fereastra ta va fi ochiul meu
Cerul tău va fi ochiul geamăn al
ochiului

Lucruri mai multe vom avea
Tu presură cîntătoare
În frunzișul gîndului meu
Și în dreptatea mea.

Umplîndu-te cu lumini

Tu care știi totul despre dragostea
mea

Tu care stai de-a dreapta
Încălzind locul faptelor ce va să vină
De două vieți
Iată vin eu cu fratele meu
Să-ți punem lumini între degete
Învingătorii se văd
La capătul lumii
Cuvinte avem altele
Înfățișare avem alta, prielnică
Iată, vin eu cu fratele meu
Umplîndu-te cu două vieți
Umplîndu-te cu lumini
Umplîndu-te cu cîntare.

Trupul tău

Și poate taina luminii
Din putregaiul pămînt
Din păcatul fără păcat
Goana de primăvară a animalelor
tinere

Corurile copacilor
Lupta scurtă dintre șarpe și pasăre
Taina lumii din fiecare
Descătușată este de-ntrebarea
veșnică

O, trupul tău sfînt
În care lucră viața
Cu unelte albastre.

Întru putința trecerii

Obrazul meu e alb
De prețul zilelor aprinse
Oprește-mă
Sub tîmpla unui gînd hotărîtor
Mîinile mele-așteaptă
Mîinile mele se-mpreună
Întru putința trecerii
Crede-le lor
Se prăbușesc uitate lumi în urmă
De liniște am să mă-ncumet
Am să îndrăznesc
Îmi curge infinit azur pe umăr
O clipă numai văd, aud
Dar brusc
Spre cealaltă vecie
Cu sîngele mă năpustesc.

FLORIN GABREA

S-ar putea să mă întorc

Azi dimineață, la șapte fără douăzeci, sau nouă și un sfert. Cred că la mine în cameră. Cu siguranță. Nu m-au durut niciodată genunchii dar acum sînt slabi, tremură și simt furnicături sub pielea subțire de la încheietură. E o dimineață foarte călduroasă, probabil că soarele a răsărit iarăși de vreme. Bună ziua. Dacă mă întorc spre stînga, o să văd aceleași obiecte pe care praful nesters sau lipsa prafului șters le face să strălucească iar dacă mă întorc spre dreapta, fruntea aproape că mi se lipește de peretele cald a cărui tencuială umedă e acoperită cu broboane mărunte. La o nouă încercare, m-aș răsuci către marginea patului în timp ce brațele fără putere ar încolăci picioarele lenețe ale femeii — oricare, cu condiția să fi acceptat să se lase condusă sau ademenită pînă aici cu o seară înainte — care s-ar sprijini în cotul drept și m-ar privi indiferentă,, atingîndu-mi buza de deasupra cu două degete lungi și reci. Căldura mă paralizează și mă face să transpir. Aerul uscat plutește în fișii compacte, care se moaie la colțurile camerei. Mă înăbuș și îmi țiuie urechile. Cu ochii închiși, parcă e ceva mai bine, deși țiuitul crește. Trebuie să fie cîteva gize înebunite de arșiță. Nu e nici una. Genele sînt aspre și pline de praf. Transpirația curge șiroaie, deși n-am mai băut de mult nici o picătură de apă și se prelinge de-a lungul corpului ca o peliculă caldă, lipicioasă, care se umflă la cîte o cotitură bruscă, precum torentele care coboară de la o înălțime amețitoare, ocolind bolovanii și ridicăturile de pămînt, unindu-se cu altele care vin din spre stînga sau chiar din spate, se umflă necontenit, balansîndu-mă înainte și înapoi cîteva clipe, ca apoi să mă tîrască într-o goană nebună la vale. Sau poate că nu se umflă ele, ci corpul meu se micșorează treptat, într-o anumită proporție, fiecare din părțile componente păstrîndu-și funcțiile și legătura cu celelalte. Și atunci în mijlocul parchetului, s-ar forma cea mai umilă și diformă băltoacă, unde, printre vîrtejurile amețitoare, ar trebui să mă agăț de fiecare obiect care-mi iese în cale, pentru a mă ține la suprafața valurilor enorme care mă afundă în adîncuri. Important e să ajung pe o cît de mică ridicătură și pe urmă o să vedem ce-i de făcut. Totul e să nu-mi pierd cumpătul. Ajuns pe această neînsemnată ridicătură de pămînt, înconjurată din toate părțile de apă cît vezi cu ochii, cel mai bun lucru este să mă cațăr pînă în mijlocul ei și, uitînd pentru cîteva clipe de clipele dinainte să pun brațul sub cap și să încerc să adorm, poate visez o cameră oarecare, în care stau întins pe un pat oarecare, și încerc să adorm. Senzația scurtă de atipire e întreruptă de un zgomot ușor de pași — adică mai era cineva aici înaintea mea? — și degetele unei mîini mă apasă pe umeri, legănîndu-mă într-o parte și alta la fel ca într-o barcă, de fapt e foarte plăcut, iar apoi mă împing spre dreapta rostogolindu-mă către marginea apei — dacă e mai puternic decît mine, și asta vrea, deși nu-i înțeleg intenția, n-are nici un rost să mă împotrivesc, are dreptate, nu putem încăpea amîndoi pe ridicătura asta neînsemnată, care abia ține un trup culcat. Dar cu cît mă împinge spre margine, corpul meu nu vrea să atingă apa, iar terenul tare de sub mine își prelungește necontenit treimi, sferturi sau cincimi, la fel și în partea opusă, sau în oricare încearcă. Se lasă păgubas, tocmai acum, cînd nu numai că am încăpea amîndoi dar ar avea loc și alții să se plimbe, să alerge sau chiar să călărească. În timp ce eu aș profita de această îmbulzeală și aș încerca să adorm, pentru a recupera din efortul și oboseala de mai înainte. Nu pentru mult timp însă, căci unul mai îndrăznet decît ceilalți, apucă vîrful unei prăjini lungi, al cărui capăt nu-l zăresc și îl înfige în pieptul meu, apasă tare, pînă cînd vîrful îmi iese prin spate și continuă să se înfigă în terenul de sub mine, apoi, cu un strigăt sălbatec, începe să se cațere pe prăjină spre vîrful ei, cu o iuțeală uimitoare, pînă cînd dispare din vedere și după el alții, și alții — dar într-o ordine perfectă, și nu înainte de a încerca cu cîteva zmuciturI bruște să vadă dacă temelia rezistă, bine înțeles că rezistă, doar că balansul prăjinii îmi lărgește gaura din piept — dispărînd spre vîrful care nu se vede, urcînd în continuu. Își mișcă buzele, spunînd ceva în șoaptă, ceva ce nu pot să înțeleg, un cuvînt scurt, poate „ben...“ sau „benel...“ sau așa ceva. Pieptul strivit mă apasă oprindu-mi respirația.

Nu, e absolut imposibil, nu pot să adorm, m-ar chinui și mai rău căldura asta grețoasă. Nu cred că e lipsită de oarecare adevăr afirmația că, anumite lucruri pot apare dintr-o dată în fața ochilor, ca urmare a unui gînd adînc și de lungă durată, care să le cheme. Dar, se mai spune că nu trebuie să te gîndești la nimic altceva decît numai la acela. Nu vi se pare cîteodată că anumite cuvinte sau înșiruiri de litere pot da o anumită senzație, una fizică, dincolo de aparența lor logică sau sonoră? Spre exemplu alcătuirea „șalism“ sau „pilmashur“ nu vă dă o imediată senzație de umezeală, nu simțiți o puternică salivare? Închipuiți-vă atunci că un număr nelimitat de ființe ar pronunța de-odată și de nenumărate ori, cuvîntul „pilmashur“ ca, imediat după aceea, genunchii și șoldurile, umerii și buzele le-ar fi acoperite de apă, în timp ce sub masa ei neagră-verzuie, bulboanele pline de spumă ar aduce la suprafață frînturi din necontenitul și îndepărtatul „pilmashur“. Cu toate acestea, cel mai nimerit ar fi totuși să mă ridic în capul oaselor, să-mi strîng cîte ceva și să cobor jos, pentru ca afară, la marginea orașului, uitasem cu totul de asta, să fac o plimbare sau chiar o baie în apa întinsă și limpede, oriunde aș vrea, fără alegere, dat fiind faptul că de jur împrejur, orașul e înconjurat cu apă cît vezi cu ochii. E cea mai bună idee, desigur. În fereastra din stînga, zgomotul unei pietre îmi dă dreptate. Lîngă peretele casei, cineva, poate o femeie, bună dimineața doamnă, îmi face semne repezi cu mîna spre mine, spre ea, spre gură, apoi spre coșul pe care îl ține pe braț și în care zăresc ceva de mîncare. E adevărat că sînt singur și ceilalți știu asta, dar nu era nevoie.

Ilustrație la un manuscris persan

E pentru drum mi-a strigat femeia de jos, lăsînd coșul acolo și îndepărtîndu-se în grabă de-alungul străzii albe, încinsă de soarele meu rotund și alb. Poate că are dreptate, dacă mai tîrziu mi se face foame? La ora asta nu e lume multă pe stradă, stau toți încuiați în casă, așteptînd să se mai domolească arșita, și au dreptate în felul lor să creadă astfel. Ferestrele din spatele balcoanelor sînt acoperite, dar degeaba, căldura intră peste tot, unde vrea ea, fără să-i pese. După primul colț, un domn bine îmbrăcat, care merge cu picioarele țepene și are o cămașă albă închisă la gît, înaintează cu timiditate pînă în apropierea mea și se vede după crisparea feței că abia poate să respire. Asta nu-l împiedică să înceapă să scormone prin buzunarele hainei strîmte, lipită de corp, și să scoată de ici un ou-două, de colo niște piine aproape uscată dar umedă și cînd credeam că a terminat, el tot mai continua să scoată, încruntîndu-și sprîncenele și aruncîndu-mi priviri piezișe, pline de timiditate, parcă cerîndu-și scuze, ca un scamator încercat, un iepure, încă unul, o panglică verde, una albă. După ce a murmurat „sînt pentru drum, domnule..“ deși a mai spus ceva la urmă, un cuvînt scurt, ca „ben..“ sau „benel..“ de parcă ar fi fost numele meu, a dispărut, fără să-mi lase timp să-i mulțumesc. Coșul s-a dovedit mult prea neîncăpător, așa că a trebuit să-mi îndes eu în buzunare ce scosese el din ale lui, cîteva clipe mai înainte. Îmi ajunge acuma pentru o săptămînă. Mai ales că eu n-am obiceiul să mănînc prea mult. Cînd o să am prilejul să le dovedesc recunoștința mea? Sînt sigur că gesturile lor sînt complet dezinteresate, ba, încă au făcut-o ca și cum îmi datorau ceva, sau ca și cum se revanșau față de mine pentru ceva care s-ar fi petrecut cu mult timp în urmă. Străzile coboară toate în pantă, orașul fiind ca un țugui perfect rotund și dacă te-ai sui în vîrful lui și te-ai lăsa rostogolit la vale, în orice direcție ai lua-o ai nimeri direct în apă. Între cîteva butoaie vechi de metal, se aude un zgomot înfundat, ca niște lovituri seci și parcă se aude și un scîncet, ca o răsuflare. Cînd ajung acolo, doi bărbați tineri se ridică gîfîind, privindu-mă speriați, iar între butoaie, o fată pe jumătate dezbrăcată, cu rochia sfîșiată și pielea zdrobită, respiră cu ochii închiși. O fi moartă? N-ar trebui lăsați să-și facă de cap, mă pregăteam să întreb „ce-aveți de gînd derbedeilor?“ și eventual să le dau și o lecție bine meritată, dar cei doi schimbară cîteva priviri complice și unul dintre ei, mai înalt, cu fața spălăcită, a luat din spatele unui butoi o legătură pe care mi-o întinse, forțîndu-se să mă atingă, în timp ce cu cealaltă mînă își ținea ochii acoperiți, așa cum faci cînd te uiți la soare. Cred și eu că se simte vinovat, are și de ce. „O să vă folosească la drum, domnule..“ Și iarăși cuvîntul acela, dar acum parcă am înțeles „Bethel“, cu siguranță că așa a spus. Nemulțumirea mea s-a transformat brusc într-un soi de recunoștință „nu mai am în ce să le pun, credeți-mă“, dar auzind cuvintele mele, fata, care nu dădea semne de viață, s-a ridicat agale, ca și cum înainte toți trei repetaseră un rol împreună, de a cărui precizie în interpretare depindea toată reușita din seara premierei, și a început ușor în mișcări legănate, aproape nerușinate, să-și dezbrace rochia, sau ce mai rămăsese din ea, și goală, în fața mea, mi-a întins-o pentru a căra în ea ca într-un balot, ce aveam asupra mea. Gestul ei avea ceva mai degrabă rugător decît provocător, așa că, mulțumind tuturor, și gîndindu-mă că niciodată nu te simți singur, am înfășurat în pînza largă care mai păstra încă mirosul trupului ei, coșul și toate celelalte pe care le căpătasem. După alte cîteva străzi — eram hotărît să nu mai primesc nimic de la nimeni, și pentru asta mă asiguram la fiecare cotitură, degeaba însă că pachetele, coșurile și obiectele, ajunseseră la un volum imens, abia apucam să murmur un mulțumesc și fugeam cu spinarea încovoiată — fără a putea să mai fac nimic, mi-a ieșit în cale o arătare pitică. Era o bătrînă cu părul alb, purtînd o pălărie mare cu boruri largi și lăsate în jos acoperindu-i fața cu umbră, și o rochie din dantelă neagră peste care-și trecea degetele cu un aer de cochetărie, care la o altă vîrstă i-ar fi sporit fără îndoială farmecul. În mîna dreaptă ținea o floare, mi-a întins-o zîmbind, cred că zîmbind, așa ar fi trebuit să facă, deși n-am văzut pe zbîrciturile feței, absolut nici o schimbare. „Nu te supăra, domnule, dar n-am avut vreme să mă pregătesc“. Nu mai puteam da înapoi și, în definitiv părea simpatică, cred că semăna din cauza vîrstei cu cineva din familia mea. „Și încă ceva, drăguțule, nu mi-o lua în nume de rău, ai auzit de gavotă?“ Și spuse ultimul cuvînt ca pe o formulă magică, închizînd ochii și tuguindu-și buzele. Bine înțeles că auzisem. „Ehe, a răspuns ea gînditoare, mai știi pașii? Adu-mi-i te rog aminte“. Cu tot ce aveam în spinare, nu păream un dezinvolt dansator, dar am prins-o totuși de mînă, credeam că scap mai repede, și, în timp ce ne învîrteam ușor și pășeam spre capătul străzii, speram să cîștig ceva teren, ea își lăsase capul pe spate și fredona o melodie, îi făcea plăcere și îmi prinse floarea la piept, într-o butonieră. „Da știi că dansezi grozav? De cînd te așteptam, acum pot să mor liniștită“ cu cel mai convingător ton și după o răsuflare scurtă își puse capul pe umărul meu închinzînd ochii. Făceam cercuri mari și mici, pașii ei se potriveau de minune cu ai mei, chiar dacă de cîteva ori improvizam și coboram la vale, pe strada îngustă, cu ea lipită de mine. Căldura îmi paraliza picioarele, mîinile îmi amorțiseră și mă gîndeam s-o las lîngă primul trotuar, încet, poate n-o să se trezească, cînd, aruncîndu-mi din nou ochii asupra ei, am priceput că era așa cum bănuisem, că spusese adevărul și picioarele ei nu se mai mișcau, doar ale mele continuau să danseze mecanic, în ritmul inventat al gavotei. Nu pot s-o las așa, fusese atît de bună cu mine, îmi dăduse o floare, o am aici la butonieră, și totuși, dacă ar fi respirat cît de puțin, aș fi putut jura că m-a mințit, și că doarme. Acolo, la mal, o să-mi fie mai ușor. Scap eu cumva de ea, numai să nu mă vadă cineva. Ar fi în stare să mă învinovățească. Poate dacă aș strînge-o mai tare în brațe, le-ar părea un gest tandru, ca între un nepot și o mătușă care își prelungesc pentru cîteva clipe momentul despărțirii, și pe urmă s-o las jos, vorbind cu ea, și asigurînd-o că n-am s-o uit, și chiar că la întoarcere am să-i aduc un mic cadou, ceva la care nici nu se gîndește.

Apoape de mal, am lăsat-o lîngă un tufiș rotund și m-am oprit să-mi trag răsuflarea. Cîțiva, de fapt foarte mulți, probabil toți din oraș, ieșiseră și se uitau în zare, iar cînd m-au văzut venind și-au îndesit rîndurile nerăbdători și plini de sfială. Aici în partea dreaptă, este cel mai frumos loc din oraș, pe care de cîte ori îl văd, mă umple de bucurie. După ultimul colț al casei, apare de obicei un cîine mare cu blana albă și pete maro, care se așează în fața stîlpului acela înalt de piatră pironindu-și ochii umezi, ca la un os uriaș din care nu îndrăznește să muște. Barca îmi e pregătită și e gata să se scufunde cînd arunc în ea încărcătura de pe umeri, vîslele sînt noi-nouțe. Bine că am scăpat! Trag de cîteva ori puternic și, odată cu înaintarea bărcii, suprafața apei începe să tremure în adieri ușoare, un vîntișor mă împinge repede spre larg și la o mișcare mai bruscă, una din vîsle îmi scapă în apă și se duce la fund, dispare imediat ca trasă de o sfoară. Pe mal, învăluiți într-o ceață, ei parcă au îngenunchiat, se apleacă pînă la pămînt, șoptind, șoapta lor ajunge limpede pînă la mine „să te întorci Bethel“ dar eu n-am timp de ei, singurul lucru pe care vreau să-l văd e cîinele acela maro cu botul lung, cum se așează lîngă stîlpul de piatră, dar cîinele nu vine, asta m-ar mai liniști. În orice caz, pot să-mi sprijin capul de marginea bărcii și să privesc bulboanele pline de spumă și am să încerc deocamdată să ațipesc puțin, și cînd capătul bărcii o să se lovească de ceva tare înseamnă că m-am întors, pentru că oricum mă pot întoarce din orice parte, el este înconjurat din toate părțile de apă, și că am ajuns, și legănarea îmi dă o toropeală plăcută, și ar trebui să mă gîndesc mai mult la prietenia de nezdruncinat între cîinele cu blana maro și stîlpul acela de piatră ca un os uriaș, pentru că mîncarea o să-mi ajungă pentru mult timp, o să-mi ajungă atîta cît o să vreau Eu și vîsla o să iasă din adîncuri la suprafață cînd o să vreau Eu și n-ar fi stricat să-mi dați o prietenă, e mai bine în doi, v-ar fi adus atîția copii cîți aș fi vrut Eu, dar pînă atunci, să încerc să ațipesc puțin.

PACHIA ION TATOMIRESCU

Odă

I. Orchestră cu fluiere

1. O, timpul cum urcă din rădăcini, din suflet,
Cum urcă-n copaci prin azurul de nouri,
Cum se lasă în păsări, pe umerii acestor radioase fluvii,
Cum cîntă graurii în palmele și-n sîngele acestui pămînt muzical
Filfiind stindardele,-ncălzind pînă la incandescență frigul dintre stele;
Cum țesătura arterelor noastre încarcă aerul cu oameni și vise —
Vise-ascuțite, tăioase, din lance în frunza de pin a aurului cald..

2. Un văzduh cu sîrme cîntătoare zboară dintr-o parte a luminii într-alta,
Soarele coboară aici, între cocostîrci și-oglinzi, unde ne-nțelegem
Că apa poate să urce în fluiere și-n piatră, să rodească.
Să escaladeze adînca vîrstă a muntelui cu viori în rădăcini.
În aer cîntă înalt o orchestră cu fluiere, cîntă flaute
De fier solemn de-atîta azur neprihănit,
De-atîta cîmpie virgină ce ne cade-n coaste și ne tulbură.

3. O, minunați-vă anotimpuri ce-ncălecați bourii aceștia de carpatică stîncă,
Voi, ce străjuiți înălțimile păsărilor, voi, ce brodați aerul
Cu sunetul păduret al iernii, cu vegetalul sunet al cireșilor înfloriți,
Minunați-vă clocotitor de vîltorile acestor Porți-de-Fier, unde-au tălăzuit
Stele, unde s-au copt struguri de stele, unde nopți ne-au asediat
Coastele-mpădurite cu-o-ncredere întemeiată fals, fără să ne bănuiască aurul,
Unde nopțile ne-au lătrat în răni cu vulpile lor negre, abătute
De uraganul ce-a-ntunecat lumea pînă mai ieri!

4. Minunați-vă de dansul macaralelor, de-aceste brațe cimentînd curgerea
De dincolo și de dincoace, înălțînd acest arc voltaic din coama fluviului,
Încununînd cu toamnă timpul hohotind în arterele noastre, acolo, sub Dunărea-nchingată —
Drum fără pulbere pe secoli și frunze, fluviu de ochi, de păr înălbind,
Despletindu-se-n case cu porți — de — fier cum nu mai sînt altele-n cer și-n pămînt..

5. Orchestră de fluiere, orchestră de flaute rupte din lumină,
Fluiere zmulse din soare, pe care trebuie să le-atingi cu buzele
Fierbinți de dragoste de țară românească,
Spre-a nu fi anulat din cercul orelor noastre.

6. O, auziți cum vuiește sub roți viaductul de peste soarele Lotrului,
Auziți orchestra flautelor pe Bistrița, pe Argeș în sus,
Auziți cum fierbe lumina-n Cetatea Banilor și-n sudul Cetății lui Bucur,
În rocile trezite sub Luduș, în pîntecul Transilvaniei ce-și pîrguiește
Obraji-n mere; auziți încăierarea vîrstelor în aceste uriașe turbocompresoare,
În acest sînge cu aur negru gîlgîind sub pădurile de fier îndrăznet
Pe culoarea verdelui din geana olteană-n Prahova și-n curmeziș de legendă
Cu feciori vînjoși, din șapte munți, cu ochii de cetină augustă!

7. Sondele zmulg șerpii-ncleștați din glezna dealurilor cutremurătoare
Și-i revarsă după un rit sublim în interiorul cetăților — nume verticale: Brazi, Ploiești —
Bărbații trec pe-arpegiile luminii izbind cercurile copacilor
De nestematul sunet al combinatelor chimice întru descătușarea albastrelor,
Grînelor din văile Jiului, din buciumele Mureșului calm, întru zborul
Păsărilor plămădite-ntr-o Slatină de-argint-viu; și se-aud
Valțurile cum rumegă piatra Dobrogei întru liantul caselor, scurs
Din oasele străbunilor daci pînă dedesubt de Trofaeum Traiani.

8. O, cum aleargă această geometrie românească pe cîmpuri cum vin
Unghiurile adiacente în acest cerc de pămînt, de Românie!
Auziți și vedeți fortărețele cu gîturi lungi de pajură ce clocotesc oțelul
Și ne strigă victoriile în fața zeilor — olimpiana noastră desfășurare
Destin ocrotit sub aripile pajurilor noastre cu ochii verticali: Reșița, Galați.
Destin cu aripi de pajură de unde pleacă zimbri electrici, în tîlvură, galopînd,
Tulburînd în copite cîmpia și sturzii albaștri din coastele apelor;
Mai este o pajură, acolo, în ochiul cîmpului, Cetatea lui Bucur,
Pajură-i Brașovul, acolo, în creierul munților, pîndind vîntul solar.

Toader Hrib

Cronica de la Arbore

Arbore, la 25 octombrie 1959

7. 12. 1959.

Să se știe.

Că pe teritoriul Dealul Țapului, pe locul unde este cimitirul evreesc, la apus de cimitir se găsește cea mai veche așezare omenească de pe teritoriul comunei Arbure, descoperită de mine pînă în prezent. Am stat de vorbă cu toți bătrînii satului care au avut pămînt pe acolo, care declară că de cîte ori mergeau la arat stricau plugurile care scoteau an de an din pămînt cărămizi și pietre, precum și cioburi de oale. Drumul, cel ce începe din șoseaua Arbure-Solca și urcă la deal, adîncit de vreme, era drumul care ducea la această așezare omenească.

Pe aceste locuri am găsit un silex și alte unelte din epoca de piatră.

17 DECEMBRIE 1959

Vremea — omăt și frig, copiii aleargă pe uliță, se dau pe gheață cu papucii de lemn și cu săniuțele. Ce voioși sînt, ce frumoasă e lumea pentru ei ! Vîrstnicii și ei aleargă cu săniile în deal și vale, la treburile lor, cu caii, cu fel și fel de zurgălăi, ca să se audă, să se ferească cei ce merg pe jos. Cei mai fuduli au legat la căpăstru la capul calului, cîte un conac roșu, iar și cei mai fuduli au legat cîte doi conaci la capul calului, unul de-o parte și altul de cealaltă parte, și unii și alții sînt fuduli, fiecare cu prostia lui, mie îmi plac oamenii că-și țin calul să se folosească de el, să-l ajute la trăit, calul pe om, iar omul să-l ajute pe cal să trăiască și el. Iar conaci și zurgălăi — pentru prostălăi.

20 DECEMBRIE 1959

Sănătatea, ne bucurăm de ea așa cum o avem, cu toate suferințele, așa cum sînt, am dori să nu vină altele mai grele că, cu cele existente ne-am obicinuit. Spunem aceasta din cele auzite de la mai bătrîni, se zice că cineva, în vechime, era legat la stîlp. Cum era în timpul serii, gîzele au fost năpădit pe el și-l sugeau, el nu se putea apăra fiind legat, au venit cineva la el, să-l dezlege nu putea, dar au cercat să-l ajute fugărind gîzele ce-i sugeau sîngele. Iar cel legat l-au rugat să nu fugărească gîzele ; mirat, cel ce au cercat să-l ajute l-au întrebat — de ce nu mă lași mă să te-ajut — el au răspuns ; că cu aceste gîze s-au învățat, ele fiind sătule, dacă le fugărește se duc iar în locul lor vin altele mai flămînde și suferința va fi mai mare. Așa și eu, cu suferințele mele m-am obicinuit, aș dori să nu vină altele și mai mari. În cazul că vor veni peste mine suferinți mai mari, eu le voi suporta pe toate pînă ce va trebui să mor, moartea pentru mine nu este o groază, nu mă-nspăimîntă, moartea este o lege orînduită pentru toți, nu numai pentru mine — întreb unde este tata ? unde este mama ? unde este moșu' ? — au murit, nu mai sînt iar mîine va trebui să nu mai fim nici noi, leac nu este.

24 DECEMBRIE 1959

Vremea s-au schimbat, norii au dispărut iar razele soarelui au schimbat viața pe pămînt, s-au încălzit, omătul s-au îmbolnăvit peste tot iar apa pe pîriu au început să meargă.

31. 12. 1959

Vremea se menține frumoasă — cald, iar noaptea e o întunecime de nu vezi mîna înaintea ochilor.

Sănătatea este și ea ca un termometru, pe măsură ce timpul e frumos, cald, poți circula pe afară, în aer curat, ți se înviorează fața, sufletul, în aceeași măsură și sîngele din vine, chiar dacă undeva în corp ai o durere și ea se mai moaie, te lasă să răsufli mai bine și viața prinde să fie mai voioasă.

În sat : pregătirile pentru anul nou sînt în mare fierbere, pe la toate casele copiii cei mici aleargă unii la alții și fac tovarășii cîte 4—5, își aleg căpitani, șefi, echipe, își aleg fiecare rolurile după posibilitățile și pregătirea lor — unii să ure, alții să tragă cu buhaiul, alții să pocnească din bice, alții să strige ura sau hăi-hăi, sau „opriți, băieți !" — și altele, destul că încep de pe acum, din copilărie, să-și aleagă șefi, pregătesc urături, programe, aleg desăgari, scot autorizații, se pregătesc de o mare bătălie pe care vor s-o cîștige cu orice preț. Pentru cei mai mici copii, pînă la flăcăi și chiar bătrîni, în aceste momente nu interesează nemic alta decît să fugărească anul care se sfîrșește și să iasă în întîmpinarea anului nou, arătîndu-se înaintea lui fiecare cît mai bine pregătit, să fie văzut că el l-au așteptat mai mult, ca pe aceeași măsură și anul care vine să se-ndure și să-i aducă și să-i dea tot ce are mai bun, ca să fie cît mai fericit. Așa așteaptă cei mici mulți să vie minuni de sus, îndurare, milă, minuni de la ceriu.

1. 1. 1960

...Eu din partea mea îmi permit a spune că am apucat în copilărie aceste obiceiuri, ba le-am și practicat și pot spune cu tărie, — gîndul meu era, pe acea vreme, să cîștig ceva, era unicul meu cîștig. Bine dar, pe atuncea bărbații și noi copiii umblau cu plete, bărbații umblau cu mustăți lungi, cu ciubote cu tureatca îndoită în trei, cu pieptari lung cu baiere și pe baiere inele, cu pălărie din lînă de miel cît o coșercuță și pe pălărie 12 coți de reteze de alamă, la briu purtau cuțit cu suhac și sticnele iar pe baierele la pungă 12 inele.

În casă patul era făcut cu țăruși în pămînt și focul îi făceam pe vatră, nu era sobă — și multe, multe altele, ați văzut că toate acestea tot noi le-am modificat, am făcut sobe, am lăsat pieptarul cel lung și pălăria cea cu rățeze și multe altele. De aceea vreme nu erau automobile, nici aeroplane și nici aparatele de radio, toate acestea le avem acuma, s-au schimbat lucrurile, ne-am schimbat și noi, dar au rămas un singur lucru, au rămas multe obiceiuri rele, urîte, care trebuiesc modificate. Eu îmi permit să întreb — care obiceiuri numai în vechime se puteau face ? Acum în zilele noastre, nu s-ar putea face niște obiceiuri mai bune ca cele vechi ? Eu cred că s-ar putea face azi obiceiuri cu mai multă chibzuință.

6 IANUARIE 1960

Astăzi se serbează boboteaza. Voi arăta aice cum se sărbătorea această sărbătoare religioasă acum cincizeci de ani. Mai întîi se stabilea locul unde urma să se facă serbarea, care era sub ceriul liber, la curgerea apelor care aminteau apa Iordanului. Aceste locuri se orînduiau prin rotație, adică pe apa Clitului, la Boloian, la Iftimie a Rustei și așa mai departe. Dacă să zicem că în 1900 au fost serbare în prund la Baboian, în 1901 se muta la vale ori la pod sau mai jos. În ajunul serbării se aduceau drăgănași din pădure și se înfigeau pe ambele părți ale drumului, de la biserică și pînă la locul serbării ; tot pe acest parcurs se făceau cîteva arcuri de triumf împodobite cu fel de fel de scoarțe alese, ștergare de cele mai frumoase, iar în vîrful arcului un steag mare trei culori și altele mai mărunte. La locul sfințirii se făcea o cruce nouă pe care fete o împodobeau frumos. Lîngă cruce o tribună de scînduri acoperită cu scoarțe iar pe jos se așeza cetină verde. Pe o mare întindere se rînduiau brădani frumos împodobiți cu ștergare și flori artificiale iar lîngă tribună se așeza o cadă mare cu apă, mai de o parte un foc mare — acest foc se făcea pentru a se încălzi o țiglă ascuțită, pusă pe o prăjină cu care se da foc la socălușuri, aceste socălușuri erau niște tunurele mici care se încărcau cu praf și cu un dop de lemn, apoi la țigăița întocmită se punea praful și cu țigla se da foc și așa se împușca de vuia satul și la mari depărtări, cu această ocazie mai veneau vînătorii din sat împreună cu jandarmii și paznicii cu armele și-mpușcau dînd serbării mare fast. În ziua botezului, dimineața, se striga în biserică iar după acest servici ieșeau preoții din biserică îmbrăcați în odăjdii și cu crucea de argint în mînă, cu evanghelia și cu cădelnița, flăcăi scoteau din biserică toată procesia, adică crucile, sfeșnicele, serafimii, chirovimii, prapurii și ieșeau cu ele înșirîndu-se pe mare distanță și printre prapuri și cruci trecea totdeauna primarul satului, care primea crucea cea mare din argint, așa în mare alai pornea această procesiune de-a lungul drumului, dimpreună cu întregul sat...

După ce preotul sfințea apa din cadă, se ducea și stropea mulțimea cu apă sau aghiazmă și stropea și toate cofițele cu apă care erau înșirate pe mai multe rînduri, pe o distanță mare, iar altă parte de oameni se repezeau cu toții la cadă și luau aghiazmă de acolo cu această ocazie, puteai vedea mare lipsă de cultură, multă prostie, se udau toți, care din care căuta să ia înainte, să nu se termine, iar alții mai luau și paie sau cetina pe care stau preoții jos, spuneau că le ia de diferite leacuri și descîntece.

Cînd cineva din familie se îmbolnăvea, era stropit cu aghiazmă ; dacă nu folosea, se alerga de se aducea aghiazmă de la nouă case fără soț, adică de la casa a treia, de la casa bolnavului și așa mai departe, iar dacă nici aceasta nu era de ajuns, atunci se alerga repede la vracii satului, descîntau sau desfăceau făcătura ce se credea că erau făcută de alți oameni, dușmanii celui bolnav. Cam așa erau vechile obiceiuri cu cincizeci de ani în urmă, care cele mai multe s-au ținut pînă în ultimul timp iar tu, cetitorule, cîn vei ceti aceste rînduri, ai ocazia să constați care din acele obiceiuri au ajuns pînă la tine și care din ele le practici și Du-te !

8—9 IANUARIE 1960

Vremea : ninge, omătul e de zece centimetri. Sănătatea lasă mult de dorit, reumatismul în aceste zile lungește colții săi, oricît de bine învelesc picioarele tot mi-i frig la ele și le încălzesc cu cărămidă încinsă la plită, altfel nu pot suporta genunchii picioarelor, pare că am gheață la ele. Dar nu-mi pierd curajul, nu mă las dacă nu pot lucra altunde, scriu mereu, scriu aceste rînduri și altele, lucrez zi și noapte la facerea cronicilor familiare, — cronica familiei Hribenilor — a familiei Cozoricenilor, a Ursănenilor, a Stirenilor și a Grozăvenilor, unica mea dorință este să pot să termin aceste lucrări și apoi, dacă voi mai trăi, voi mai face și altele, dar văd că mă sting încet, încet, tot mai bolnav, tot mai slab. Vom îndeplini rolurile ce ne sînt stabilite și apoi vom elibera locul altora, cei ce așteaptă, care vor avea aceeași soartă ca a înaintașilor noștri, a noastră și apoi tot așa și celor ce vor veni după ei...

2 IANUARIE 1961

Vremea — înourat și frig sec, toată ziua nu s-au văzut soarele.

Ocupație — m-am sculat la orele 4 dimineața și m-am pregătit pentru plecare la Rădăuți — la orele 6 am fost prezent la mașină. Cursa care m-a dus la Rădăuți ca gîndul, cu plata de lei 6.50. Pe acest drum am văzut lucruri frumoase făcute în 1960, drumul Arbure-Islovăț lărgit și plantat cu pomi fructiferi pe ambele părți. În Islovăț gardurile prin sat date îndărăt și drumul spre Mișeuț lărgit pînă la hotar. Cursa cu care am mers, deși din Arbore era plină, în Islovăț la stație ne așteptau și s-au suit încă cam 15 oameni. În Mișeuț gardurile date și aice înapoi și s-au lărgit drumul pînă la Bodeuț — pe aici am văzut pomi tăiați, fontani rămase în drum și în unele locuri drumul s-au lărgit și aliniat, rămînînd în drum colțuri de șandramăli, cotețe și pomi sacrificați. La lotul Bodeuți drumul lărgit foarte tare și la fel copaci și fontani rămase în drum. Din cele ce am văzut pot să spun că nemica nu se poate face fără jertfă și supărare, dar supărarea va trece iar drumul așa cum s-au făcut va rămînea în veci, pentru binele și îndemînarea tuturor.

La Rădăuți m-am dus la Liceul numărul 1, la director, unde i-am povestit că am nevoie pentru istoria comunei de anumite cărți de istorie care vorbesc despre satul Solca-Arbure, am fost primit prietenește și mi s-au împrumutat deocamdată cartea „Studiu și cercetări științifice" de I. Sandu, care glăsuiește despre fîntîna de la Slatina Mare. De la liceu am plecat la muzeu pentru că directorul de aice mi-au făgăduit niște cărți istorice care mi-ar ajuta la cronica comunei Arbore. De aice am plecat la doamna Dubău, o pensionară bătrînă care are o bibliotecă, dar ea fiind ocupată m-au aminat lunea viitoare. Am plecat la o bătrînă, Anicuța, care a moștenit o bibliotecă germană, dar dînsa spune că ea nu are cărțile ce eu am nevoie. Așa am încheiat o zi de mare zbucium și cheltuieli și realizare aproape nemică.

MARȚI 7 FEBRUARIE 1961

În sat, populația discută cu aprindere întunecimea de soare care se anunță să fie în ziua de 15 februarie, ora 8,30 dimineața. Toți se întreabă oare ce va fi, oare nu poate să se întîmple ceva, oare nu înseamnă aceasta război, oare nu poate să murim cu toții ? Dar ziarele și aparatele de radio mereu ne lămuresc ce înseamnă aceasta și de ce se întîmplă întunecimile de soare și de lună, îndeamnă populația să fie liniștită și să privească cu atenție, că nu se întîmplă nemică.

Îmi aduc aminte, cînd eram copil mic, au fost o întunecime de soare în anul 1914, s-au întunecat ca noaptea și era frig în timpul verii ca iarna, iar oamenii discutau cu aprindere, să căiau că e sfîrșitul lumii și altele ; alții spuneau că e război, care au și venit.

8 FEBRUARIE 1961

În țară : în marginea Bucureștilor se construiește o mare fabrică de găini, știu eu că o să vă întrebați ce fabrică de găini, că nu ați auzit încă așa ceva — așa eu am să mă explic : se construiesc case mari, multe etaje și cu necesarul de mașini pentru clocit ouă de tot felul de paseri, se construiesc case mari de locuit pentru oameni, străzi, linie ferată, lumină electrică, apă, canale : se construiesc grajduri moderne pentru diferite paseri și tot ce le este necesar pentru hrană, căldură, se instruiesc, învață persoane pentru îngrijirea paserilor. Va fi un adevărat sat al paserilor.

MIERCURI 6 MARTIE 1963

De dimineață au ieșit, care era așteptat cu mare bucurie. Cald, frumos, iar cîntăreții au început a cînta ca primăvara.

Vremea îmbunătățește și influențează asupra sănătății. Eu am ieșit la treabă pe afară și-am luerat ca un om sănătos, dornic de soare, aer și libertate.

În lumea largă : în toată Asia și Africa popoarele s-au ridicat și se ajută unele pe altele să scape de stăpînirea străină. Este timpul și trebuie să se termine cu exploatarea unor popoare de către cei mai mari și mai tari. Să se termine odată și pentru totdeauna cu robia celor puternici, care pun știința și noile descoperiri în slujba intereselor personale, amenințînd cu distrugerea întregii omeniri, pentru idei trecătoare și cîștiguri care nu aduc nici un folos. Omul strînge dar nu știe cui pune în traistă.

13 MARTIE 1963

În sat. Încă de ieri, marți, Dumitru Sireteanu este adus mort din spitalul din Rădăuți. Eu și soția Magdalina, mergem cu două lumînări la el. L-am văzut pe vecinul Dumitru adus și așezat pe masă în casa cea mare, frumos împodobit ca un mire, cu o cunună de cetină verde, cu flori de multe culori. Soția și rudele plîng și-l bocesc.

Îmi venea să-i spun — vecine Dumitre, hărnicia te-au băgat în pămînt iar în casa ta nouă va veni un leneș să stăpînească.

30 MARTIE 1963

Afară bate un vînt rece, înnourat, posomorît, omătul pe unele locuri este gros, iar peste tot se vede numai alb, nu se mai dă deschisă vremea.

Eu și Magdalina, pe astfel de vreme posomorîtă ne simțim foarte rău, eu cu reumatismul meu, acum își are timpul său prielnic, iar ea cu capul și urechile sale suferă mult, îmi tot spune — tu nu auzi cum îmi vîjîie în cap și pocnește, ca și cum în pădure, de vînt, se rup și se rostogolesc copacii, pocnesc și vîjîie ? Eu mă mir cum poate suporta. Cu multă parere de rău, dar nu o pot ajuta, lipsa de bani și multe altele nu ne permit să meargă la doctor să-și cumpere medicamente.

În sat. O bucurie mare am în sufletul meu, că am aflată că gospodăria colectivă din Arbore a programat să planteze, în 1963, 100 de hectare de pomi fructiferi. Dacă cele 100 de hectare se vor planta, și cu cele 10 hectare plantate în anii trecuți, și dacă va continua și în viitor tot așa, va fi așa cum a spus poetul Eminescu : Bucovină, Bucovină, veselă grădină, cu pomi roditori și mîndri feciori.

7 APRILIE 1963

Dimineața senin, frig, așa încă iar au înghețat în fîntînă, peste zi s-au dezghețat, un soare îmbelșugat și o căldură care au umplut inimile tuturor viețuitoarelor de bucurie, copiii aleargă bucuroși pe uliță, pe cărările care s-au uscat imediat, păsărelele ciripesc fel de fel de melodii, una mică strigă cît o ia gura : țîrțîrbe, țîrțîrbe, țîrțîrbe !

ZIUA DE PAȘTI 1963

Toată ziua au cenit o ploaie mărunță și un frig și vînt, această vreme posomorîtă au împiedicat serbarea paștelui. Cu toată vremea rece, cu ploaie, ambiția femeilor de a face cea mai mare curățenie în casele lor și a-și lucra cu mîna cele mai frumoase cusături pe cămășile femeiești și pe bundițele cu fel de fel de flori și trandafiri în diferite colori, te minunezi de iscusința țărăncilor noastre. Catrințele lor țesute numai în flori de fir, în diferite colori, de te face oricine ai fi tu, nu te-ai putea stăpîni să nu te uiți după ele.

Femeile și fetele arburence cu haina lor națională, cu cusăturile și țesăturile în trandafiri pe la umeri și poale, cu cizmulițele lor cu conăcei, îi vezi trecînd la biserică în ciuda vremii rele.

11 FEBRUARIE 1964

Pămîntul nostru pare că e un buboi care se sparge și curge cînd ice, cînd dicolo. La 8 februarie vulcanul C. din Insulele Indoneziei s-au spart, țîșnește lavă. Un sat a fost evacuat. Stația seismică din Skopjie Jugoslavia, au înregistrat un cutremur de pămînt și acolo. Vedeți, fierbe pămîntul ca o oală pe foc.

29 FEBRUARIE 1964

În lume, în ultimul timp, s-au întîmplat foarte multe lovituri de stat iar guvernele răsturnate, arestate și pedepsite. Dar răsturnarea guvernului din Africa și instalarea la cîrma țării a unui guvern revoluționar, apoi la rîndul său și acest guvern răsturnat și arestat, fac ca fiecare om de pe fața pămîntului să gîndească și el și să se exprime tot cum este el clădit din materia părinților săi, cît și ceea ce au primit de la societate. Îmi permit și eu țăran de pe cea uliță din satul Arbore, să comentez și să spun din ceea ce am în visteria mea familiară. Dacă vecinul meu abuzează și-mi face o nedreptate, eu nu am dreptul să-mi fac singur dreptatea și trebuie să recurg la căile legale și să merg să mă plîng stăpînirii, ca să vie cel de-al treilea să cerceteze și să hotărască, iar eu să rabd și să aștept hotărîrea celui de-al treilea. Tot așa și cu ajungerea la o cîrmă de stat, județ sau comună, arată-ți planul tău publicului, strînge-ți adepți la alegeri, candidează, lumea să te aleagă ca apoi să-ți pui planul în aplicare prin voința tuturor iar cînd lumea s-au săturat de tine, pleacă pe ușa din față ca să mai poți veni și altădată.

2 MARTIE 1964

Ascultați neroade și vă îngroziți ! La procesul de la Frankfurt pe Main, doctor W. au declarat că în lagărul de la Auschwitz, într-o zi au fost scoși 200 de deținuți care au fost udați cu apă și cu toții au înghețat fiind afară ger. În Cehoslovacia o fortăreață cu ziduri groase — au fost închiși în ea 15 000 copii de evrei între 7 și 15 ani, au scăpat cu viață 100 de copii, restul au murit. Fapte groaznice, făcute de hitleriști. Omule, omule, unde ai ajuns tu cu ura ta împotriva omului !

4 MARTIE 1964

La noi în sat alte două lumi !

Pădurea Islovățului — Săcul e situată pe hotarul comunei Arbore. Organele silvice, conform planului de amenajament, au pus în tăiere această pădure. Iar tăierea nu se face obicinuite, nici transportul bușteni lor, adică ca mai înainte de cîțiva ani. Ce minunat au găsit mintea omenească ca totul să se facă rapid, ușor, cu puțină cheltuială. Tăiatul copacilor se face cu ferăstraie mînate cu firul electric, te minunezi cît taie un om într-o zi, se merge ca cu coasa prin secară, cu ce minunată ușurință ! Transportul bușteni lor prin pădure nu se mai face nici cu căruțele, nici cu mașinile, ci tot cu firul de sîrmă, pe sus. Foarte frumos, ușor se mai lucrează, totul mecanizat, poate că mîine se va găsi ceva ca și mai ușor și mai ieftin să se transporte.

Dar tot acolo, dacă te uiți, vezi alt sector în care ne-am înturnat în urmă, nu cu zeci, ci cu sute de ani, care sector se cere să fie grabnic rezolvat cu bunăvoință. Crăcile din pădurea Săcul se cară cu spatele sau cu sănițuța, la care se înhamă oamenii singuri.

21 APRILIE 1964

Cald, frumos, adevărate zile de primăvară. Cucul cîntă, iar celelalte păsărele zic și ele. Țăranul aleargă, fiecare la lucrul cîmpului, prin grădină și livezi. Alergă lumea la treburi din care caută să folosească cît mai bine vremea frumoasă. Dar nu am văzut pe nimene să se oprească puțin din alergarea sa și să privească natura, să asculte glasul și ciripitul de păsărele. Că doar nici aceasta nu ține mult, că și păsărelele își au legile lor — îndată să-și facă cuiburile, să se oue și să cloicească, să-și scoată și să-și crească puii, — intră și ele în griji noi.

8 MAI 1964

După mai multe zile friguroase, și furtună și ploi, ceriul s-au luminat și-au venit o zi frumoasă de primăvară.

Pomii au înverzit, cireșii au înflorit, păsărelele cîntă ca-ntr-un rai pe pămînt.

Tractoarele și plugurile ară, oamenii însămînțează. Ce frumos e de trăit în lume, ce bine s-ar trăi dacă nu s-ar semăna și cultiva buruiana urii, om față de om. Buruiana urii este buruiana cea mai otrăvitoare de pe pămînt.

7 AUGUST 1964

În lumea largă — Împlinindu-se 50 de ani de la izbucnirea primului război mondial, care au adus lumii mult rău și groaznice suferinți, s-au ucis oameni, — cu cadavrele lor s-ar putea clădi munți întregi, iar sîngele lor a curs — rîuri de sînge. Eu cel ce scriu am luat parte la acel război, începînd din 4 mai 1915 și pînă-n august 1918. În toate capitalele țărilor din lume s-au făcut parăzi militare.

Dar acest război au adus și mari schimbări ; multor națiuni li s-au dat independența, și s-au format noi state : s-au luat jugul de pe grumajii unor popoare și s-au pus pe grumajii altora.

VĂD LUCRURILE CU OCHII MEI

Am fost printre primii „cetitori" ai jurnalului lui Toader Hrib ; jurnal căruia i-am zis „Cronica de la Arbure" (titlu sub care au apărut și fragmentele din „Viața românească" nr. 5969). „Cronica de la Arbure" pentru că Toader Hrib și toți Hribenii neamului său, a căror genealogie a urmărit-o pînă-ntr-un veac și jumătate în urmă, au trăit aici, țărani luminați, locuitori ai așezării întemeiată de portarul Sucevei, pe vremea lui Ștefan cel Mare. „Cronica" pentru că istoria acestor locuri, de la ruine și monumente — la documente vechi, de la legendă — la mărturia vie a unei istorii în desfășurare, trăiește, se impune, cu fiecare pagină a acestei scrieri unice.

„Să știi și tu, cetitorule, ce facem în zilele noastre, la Arbure, în țară, în lumea întreagă. Eu mă gîndesc la cetitorii de viitor, la acei cetitori ce vor urma după mine, după noi."

Cînd sentențios, cînd sfătos, cînd generos, cînd meditativ, Toader Hrib — cronicar contemporan, devine o conștiință a istoriei în desfășurare ; scrisul este înțeles ca o datorie „ca prin aceasta să înlesnească viitoarelor generații, ce s-au petrecut și cum au fost în acele vremuri cînd se scrie."

Această credință, demnă de cronicari, de la Neculce înainte și după, străbate, deopotrivă, însemnările despre starea vremii ca și veștile din lumea întreagă.

Cînd liric, cînd elegiac, cînd retezînd orice comentariu cu vreun proverb ; cînd ascuțit la limbă, cînd zgîrcit la vorbă ori cumpătat, Toader Hrib devine, în paginile pe care le consacră vieții satului, prin excelență epic — alaie de nuntă, înmormîntări, obiceiurile Anului Nou, scene de amploare, frește monumentale demne de culorile și mina zugravului-de-acum cinci veacuri, al Arburei.

„Rog pe cetitori să mă ierte acolo unde vor găsi greșeli de scris sau greșeli cum văd eu lucrurile. Ochii mei sunt albaștri și eu văd lucrurile cu ochii mei..."

Astfel își încheie predoslovia la cronica sa, Toader Hrib.

Ochii săi albaștri care privesc drept, din toate aceste mărturii ale unei vieți de 71 de ani ; ochi de a căror lumină ți se albăstresc ochii, asemeni, într-un fel de împărtășanie a candorii și nu poți, și nu vei putea, cetitorule al său, decît să-l crezi și să te pleci, ascultîndu-l.

Florența ALBU

României

9. Turnul lui Ștefan, Turnul lui Mircea, cum viscole cu clopote spre noi,
Această apă de mătasă ultramarină, cum ne poartă în sus,
Cum ne-naripează — maree dinspre piciorul de plai numit Săvinești,
Cum cîntă orga din Roman, eflorescentă de tevi
implîntată-n ochiul turnului, diurnului,
Corul de femei cu tulnice, cum cheamă-n timpane azurul
din ploi în Munții Aurului !

10. E-un anotimp fierbinte. Fluvii de păduri curg pe sub scoarță,
Muguri negri se sparg în talpa aerului între pereții cetății Amutria,
Oameni cu șepci cornoase se scufundă cu mașinile printre păsări
Ce-au cîntat odată-ntre frunze, între albele măselele
cercurilor ascunse-n arbori.

11. Auziți cum vuiesc apele-n rădăcini, auziți cum crapă pietrele-n pîntec,
Auziți cum țipă marea la cheiuri, în Tomis, de bărbații cetății,
Cum peștii vin din neclintitele adîncuri spre aer cu aur între lapți.
Cum meduzele își revarsă mătăsuri în nisipul, în prundul
geților, săgeților,
Cum putrezesc secundele lîngă piciorul lui Apolodor și cît de departe se vede Turnul Drobetei.

Cum curg vasele noastre-ncărcate de flaute pe-acest brîu de-o Românie ·
Hei, cîntați orchestre de fluiere, de must pămîntul e verde !

II. Cîntec peste umerii rotunzi ai cîmpiei

12. Ieșim în margini ; valuri curate de muzică ne bat în coaste,
Plutim într-o muzică unică, în arca înaltă, trasă de-ocheane.
Ne-mbrățișăm în grîne să crească firele-nfrățite, să crească
Din sud înspre vîrf, să se reverse grîul pe spinarea anotimpurilor.
Să curgă torente de grîu înfierbîntat prin vîrstele noastre bogate !

13. Pămîntul dă-n struguri și-n hore ; cu-auzul prefăcut, aerul
Plesnește ca un pepene galben, turtit pe mijlocul meridianelor, de rotația
Coacerii — acest timp nemăsurat de orologii — e-un ceas ascuns în fructe,
E-un ceas inefabil care coboară și-n noi, fără să-i bănuim
Rotația limbilor sub ochi, cînd ochii ne surid cu floarea-soarelui
Rotunjită-ntre ei, sucindu-se după soare de-a lungul albei cîmpii...

14. Cîmpia rămîne-o pîine-aburindă pe care-aleargă iepuri, și dropii însetate.
Pe dealuri curg trunze, mustul spumos legănîndu-le,-mpietrindu-le,
Din Dobrogea pînă sub Gorj, grîul îneacă omul și calul,
Din pămînt ploi ridicate de oameni cad în curcubeu, apoi, e-o reintoarcere-n acest Bărăgan fluid.

15. Turme de mioriție albe ca smaltul dinților, prevestindu-și ciobanii, se rostogolesc spre ape,
Corabia cu-argonauți s-a stîrmat de țărmurile noastre între oglinzi nestiute.
Lîna de aur merinos năvălește spre Istru. Cirezi de vite
Cu ugere doldora de lapte ne-adună copilăria din izlazuri,
Aripi prind apele-n aer, curcubeie răsar la-nălțimea caselor.

16. E-o durere de cîmpie, e-o durere de arbori, e-o durere
De fluiere din care ies șerpii înnoptați să joace focul pe limbi ;
E-o bucurie de munte, e-o bucurie de brazi, e-o bucurie
De orgă invulnerabilă, ocrotită de steag,
De maramele desfășurate din borangic dinspre rădăcini spre fruct,
Că ieșim din fructe și ne minunăm, că intrăm în semințe și ne minunăm.

17. Alergăm cu ochii-n lumină, suim în rîndunici un cer amețitor,
E-o bucurie de munte, e-o bucurie adîncă-n cîmpie,
E-un grîu aniversar, e-o vîrstă de rod curat, e-un aer pirguit în mere,
E-o dimineață de struguri prelungi din Obcine-n Mehedinți și la izvoarele
Norilor cu cerbi în pîntece, e-un rit al ieșirii viorilor din inima copacilor,
E-un cîntec din frunză-ntreită la-nceperea ospățului cu berbeci haiducești
Stropiți înaintea jărateculuí cu must rece din ulcior cîntător de Oboga,
E-un cîntec din solz de mreană mireană pus în gură de ploscă-nflorită
Cu țuică galbenă, roasă-n butoaie bătrîne, din duzii cu măduvă de platină,
Mieii unși cu usturoi scot aburi pe mese, frunze de jugastru le scapă sub dinți,
C-așa strigă gorbanul și azmele coapte în tăsturi de-o primăvară ninsă vegetal
Pe lungimea de undă a inimilor noastre ce poartă bucuria muntelui.

D. Bolintineanu

Corespondență inedită

De la Dimitrie Bolintineanu ne-au parvenit (pînă acum) un număr de 133 de scrisori, dintre care numai 40 au fost publicate. Cele rămase inedite prezintă însă un interes deosebit, servind la cunoașterea aprofundată atît a vieții și personalității poetului, cît și a epocii sale. Prima scrisoare adresată lui Ion Ghica, la 22 mai 1847, din Paris, este singura ce ni s-a transmis din perioada anterioară revoluției de la 1848, din timpul în care D. Bolintineanu își făcea studiile la Collège de France. Ea atestă că primul volum, „Colecție din poesiile domnului D. Bolintineanu", apărut în 1847, la București, cu fondurile „Asociației literare", s-a tipărit prin grija și cu sprijinul direct al lui Ion Ghica. Deasemenea, relevă că, încă din anii studiilor la Paris, D. Bolintineanu era apropiat de N. Bălcescu, rămînînd apoi unul dintre cei mai devotați prieteni și tovarăși de luptă ai săi.

A doua scrisoare, adresată lui Ion Ghica la 26 decembrie 1849, din Paris, aduce completări și precizări privitoare la emigrația română din capitala Franței. Poetul se referă la comisia pentru cercetarea fondurilor bănești ale participanților la revoluția din 1848, aleasă în ședința din 28 noiembrie 1849, din care făcea și el parte, împreună cu Ion Voinescu II și Gr. Marghiloman. Deasemenea, îl informează pe Ion Ghica despre comitetul de cinci persoane — Ion Ghica, N. Bălcescu, G. Magheru, D. Brătianu și C. A. Rosetti — ales în aceeași ședință a emigrației din 28 noiembrie 1849, pentru a alcătui statutele „Asociației Române" din Paris, a cărei constituire are loc la 2 decembrie 1849.

Tin să precizez că, în urma cercetărilor întreprinse recent în bibliotecile din Paris, am constatat că proiectatul ziar „Les Nationalités", de care este vorba în această scrisoare, nu a mai apărut.

Tînărul Burely (Burelly), elev al școlii „des beaux arts" din Paris, pentru care D. Bolintineanu intervine pe lîngă Ion Ghica spre a fi sprijinit să-și continue studiile, este viitorul socru al lui I. L. Caragiale.

Cea de-a treia scrisoare, trimisă lui Ion Ghica la 6 februarie 1850, din Paris, exprimă poziția lui D. Bolintineanu față de apelul pe care emigrații români din Brussa îl adresaseră celor din capitala Franței, la 5/7 decembrie 1849, prin care propuneau un „cap al emigrației" și doi locțiitori. De asemenea, se referă la activitatea comisiei însărcinate cu cercetarea fondurilor bănești avute asupra lor de participanții la revoluția de la 1848, chestiune care a dat naștere la multe discuții și disensiuni în cadrul emigrației române din Paris.

Alte două scrisori atestă că Dimitrie Bolintineanu a fost unul dintre cei mai apropiați prieteni și sfătuitori ai domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Prima scrisoare, din 5 iunie 1861, aparține scurtei perioade în care poetul a deținut funcția de ministru de externe (12 mai 1861—24 iunie 1861), revelînd cîteva aspecte ale activității depuse în această calitate. Scriindu-i lui Alexandru Ioan Cuza la Iași, unde încă își avea reședința, D. Bolintineanu îl informează detaliat asupra multor lucruri din țară, printre care și activitatea publicistică a lui N. T. Orășanu, insistînd însă asupra problemei esențiale din acea perioadă, și anume Conferința puterilor garante, care urma să consfințească unirea deplină a Principatelor Române. Conferința nu s-a mai ținut la Paris, ci la Constantinopol, în septembrie 1861.

A doua scrisoare a fost adresată lui Alexandru Ioan Cuza în ianuarie 1863, cînd D. Bolintineanu nu mai deținea nici o funcție oficială. La început, poetul se referă la prima acțiune întreprinsă în vederea secularizării averilor mînăstirilor închinate, și anume la votul Camerei deputaților, din 3 ianuarie 1863, prin care se hotăra ca sumele provenite din arendarea moșiilor mînăstirești să intre în fondurile statului. Din scrisoare rezultă că D. Bolintineanu punea un accent deosebit pe problemele de ordin social, pledînd cu înflăcărare pentru reforma agrară, pentru eliberarea și împroprietărirea țăranilor. Faptul că D. Bolintineanu își permitea să-l consilieze astfel pe Alexandru Ioan Cuza, în perioada în care nu deținea nici o funcție oficială, este edificator pentru relațiile lor intime.

Scrisorile adresate lui George Marian conțin detalii privitoare la împrejurările în care a apărut la Paris, în 1866, volumul „Brises d'Orient" al lui D. Bolintineanu. Student în drept la Paris, George Marian (1843—1900) a făcut dovada unei generoase și respectuoase afecțiuni sufletești față de poet, ocupîndu-se cu însuflețire de tipărirea volumului. Versurile, traduse în limba franceză de însuși Bolintineanu, au fost corectate, prin grija lui G. Marian, de poetul francez Henri Cantel. Volumul a fost prefațat de Philarète Chasles, profesor la Collège de France și personalitate marcantă a epocii.

Teodor VÂRGOLICI

D. Bolintineanu către Ion Ghica

22 Mai 1847. Paris

I

Scumpul meu Domn,

Trianon îmi comunică ideea întreprinderii sale despre care vei lua mai lămurită înțelegere din chiar scrisoarea sa ce o alătur pe lîngă aceasta. Ca să facă un lucru bun însă, nu remîne îndoială că avea trebuință de concursul bărbaților cu capacitate ce posedăm. Asfel se îndreaptă către D-ta care te cunoasce și speră că-i vei primi propositzia.

Eu mă grăbesc a-tzi trimite această scrisoare, și chibzuind dacă se poate pune în lucrare ceva ce cere el, ai bunătatea a-i răspunde. Cu această ocasie mă recomand amicitzii ce ai avut totdauna pentru mine și-tzi multzumesc de cîte faci pentru primirea și tipărirea poesiilor mele de către comitet.

Află totdeodată ceva noutătzi după aici. Este o săptămînă de cînd gardienii din Bois de Boulogne au condus la cor de gardă o damă română ce a avut bizara plăcere să doarmă în bratzele amantului său pe iarbă verde. Bărbatul acestii dame s-a adus a doua zi la politzie și după ce a aflat causa, s-a tras nevasta de la închisoare, cum și pe amantul ei, — un român ca să nu se bată în duel a fugit nu se scie unde. Popescu o să dea un concert. Soru-sa ia aer seara pe trotoarul bulevardului foarte regulat pînă la 11 ceasuri, după cum am auzit însă. Zinidi au pus decorația la mont. de pietate. Isvoranu a fost chemat la duel de un francez cu care jucase cărtzi, și s-a dus la politzie să-ntrebe dacă legile Francii opresc duelul. Dar ca să-tzi spui toate cîte s-a făcut de la Pasce pînă acum, ar trebui zece coli.

Complimente lui Alexandrescu, S. Golescu, D-lor Voinescu, Predescu și celor altzi.

N. Bălcescu s-a întors din Roma unde a aflat un nou izvor de fapte istorice ale lui Mihai. Se ocupă acum cu istoria lui în parte, și te salută amicalmente.

Închei pentru astă dată și aștept cu plăcere o altă ocasie ca să-tzi scriu.

al d-tale
slugă, mai mic, sincer amic
Bolintineanu

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 80 301)

II

26 Dekem. 1849 Paris
Quai Voltaire, hôtel Voltaire

Iubite amice,

Comisia însărcinată cu luarea socotelilor nu s-a săvîrșit încă lucrările sale. Comitetul nu face încă nimic, din pricină că nu scie încă dacă o să primesci a face parte din el. De nu vei primi, nici Bălcescu nu primesce. Magheru scrise ieri lui N. Golescu, nu sciu în ce chip, dar gîndesc că nici el nu o să primească, fiind îndoctrinat de scrisorile lui Eliade și Tell. Îți voi scri rezultatul. Eu în locu-ți nu a-și primi a face parte din acest comitet pentru cuvîntul, că nefiind ales cu trîmbiță, și fiind singur, poți face mai mult decît dacă erai în comitet, și mai ales că ținta adevărată a acestui comitet pentru a cărui alegere am stăruit mult, era numai un mijloc ca să cază locotenența, și astăzi îmi pare că s-a împlinit, căci după scirile ce am abia să mai fie remas zece emigrați în partea lui Eliade. Cînd o fi să numim cu tobe și surle un comitet cu condiția ca să facă ceva, atunci orînduisc unul; însă și acel unul mai bine poate lucra la umbră decît la lumină unde totdeauna s-ar afla ticăloși să raporteze lui Știrbei și altora lucrările lui, apoi socotesc că foloasele ce ar isvorî de aci ar fi prea mici, și trebuie, mai ales acei dintre noi care au merite, să se păstreze pentru ocasii unde ne-ar aduce mai mari foloase.

Noi schimbărăm adunările în adunări literare ca să aducem mai mulți români. Alecsandri citi nisce cîntece poporane tare gingașe în adevăr, și se duse: eu citii o apreciație asupra poesii. Zisei că poesiile lui Roset au oarecare grație și sunt spirituale. Ionescu respunse că nu le găsesc spirituale. Brătianu vorbi despre poesie, și făcu un discurs politic. Apoi ne despărțirăm, și nici oratorii nu scia ce vorbise, nici auditorii ce ascultase. Tot ce remăsese încă, era cîntecile cele frumoase ale lui Alecsandri. Aud că rușii țin bine, și unii se bucură legănați de speranza că va fi resbel. Mie mi-e teamă că divanul să nu fie slab ca totdauna și să ne sacrifice. La resbel nu cred. Rusia vrea să spăimînte pe turci și să facă a se recunoasce totodată dreptul de a ține garnizoană în principate, de puterile streine. Cere mult, amenință, ca să aibă ceva. Franța și Englitera nu cred să împingă la resbel și apariția flotelor lor acolo e numai o comedie politică. Spiritul de onoare, de glorie nu mai domnesce în aste nații; numai spiritul burgeosii cîrmuesce, și acesta va face chiar cu sacrificiul onoarei și intereselor politice de influență etc. (...)

Corali, deputat francez ce i-am făcut cunoscinza, va redija un jurnal numit *Les nationalités*. Am fost chemați la dînsul cîtiva Români cum și comte Teleky și ne-am luat legătură a-i da note despre țerile noastre, legîndu-se însuși a da totdauna cîte un articol despre noi. Scopul acestei foi este de a propovedui resbelul și a sprijini naționalitățile apăsate.

Scrii lui Bălcescu de am putea pune mîna pe Ciprian Robert. El umblă să puie mîna pe noi. A cerut ajutor în bani de la români și de la unguri, și se arată foarte doritor a face cunoscinza românilor. Acum dacă vrei ceva noutăți despre căuzașii d-aici. Eliade a promis (entre nous soit dit, căci persoana ce-mi-a spus m-a rugat să nu o numesc) să mijlocească a-i face turcii pensie 2 000 lei pe lună, cu condizie a suscri un act prin care să recunoască pe el, Eliade, cap legitim al emigrazii. Ce miserie!

Teulescu, C. Bălcescu, Teologu sunt într-o posizie foarte tristă din pricina neaverii. Voinescu încă nu e mai fericit. Ar fi bine să faceți ceva pentru dînșii prin moldoveni.

Îmi scrii că ai de gînd să faci pe turci a trimite aci cîtiva tineri să învețe. Ideea este sublimă. Cred însă că nu trebuie să scapi din vedere pe Teulescu care are și silință și mijloace dacă nu mai multe dar tot așia ca Magheru și alții, și care aici astăzi nu poate face nimic din pricina totalii lipse a mijloacelor de viață. Asemenea îți numesc pe Burely. El a luat medalia de la școala des beaux arts, și acum va lua încă una; profesorii și camarazii săi îl arată ca pe cel mai bun student al școlii aceștia, și zice oricărui român că Burely va face onoare patrii lui. Către acestea a isprăvit banii săi ce-i avea și de nu va avea un ajutor, va fi silit a pleca în țeară. E de prisos a ți-l mai recomanda ca un amic al nostru.

Cît pentru mine, aștept să-mi faci treaba ce mi-ai făgăduit, măcar de aș fi numit fără nici o retribuzie, numai pentru onoare. Aș putea, odată acolo, face mult pentru stîrpirea intriganzilor ce au înconjurat pe bietul Calimaky.

Catargiul îți va spune causele pentru care nici un român, afară de moldoveni, nu a fost invitazi la balul amb (asadorului) Otoman. C. Russet a făcut un respuns la acusația ce i-a adresat astă vară Eliade, foarte frumos, și în care îi ridică masca cu totul.

Bengescu vine la Paris cu sora Golescului. Iată tot ce pociu a-ți scri deocamdată. La suite cu ceilaltă postă.

Salutațiile mele respectuoase M-mei Ghica. Scrisoarea ce mi-a trimis, deși plină de descurajare cînd vorbesce de România și de români, mi-a pricinuit o mare bucurie. Dacă M-me Ghica nu-mi scria că Scarlat Filipescu e la Const(antinopol) cînd mi-a scris că un fecior de boier mare ce se află la Const. — a furat nisce lucruri de la un negustător, și dacă n-aveam convicția că esci onest, te-asi fi luat pe tine de hoțul acela, căci alt fiu de boier mare nu mai sciam în Constantinopol.

Passez moi cette plaisanterie, și primesce de la mine sincerele încredințări de devotament și adevărat prieteșug.

Bolintineanu

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 80 304)

III

6 fevr. 1850. Paris

Iubite amice,

Am primit scrisoarea ce mi-ai trimis. De la Brussa au venit o hîrtie cu mai multe suscripturi cerînd a se orîndui trei membri șefi ai emigrații etc. Eu cred că toate acestea nu sunt alt decît mijloace de a nu putea face niciodată nimic și a paralisa orice acțiune. Asfel mai bine ași voi să se facă un comitet secret. Aci ar intra chiar din moldoveni, și atunci ar fi lucrul mai puțin provincialist cum se pare acum, ba încă și alți români din alte părți ale Românii și apoi punînd mîna pe moldoveni, vom avea și bani pentru comitet, căci numai ei sunt în stare a da bani. Românii emigrați sunt săraci. Negri o să vie peste curînd la Paris. Poate a se forma acest comitet între trei persoane, și aceste trei să numească pe cine ar voi, și cu bani, să trimită în urmă com. pe cîți ar cunoasce buni, în deosebite părți pentru deosebitele lucrări, cum în Transilvania etc. Astfel vom și pune aceasta în lucrare cu cea mai mare tăcere și comptez asupră-ți că o să primesci. Scrie-mi.

Bălcescu se cearcă cu R(osetti) și Brătianu pentru comitetele ce cer să facă cei de la Brussa. Acești din urmă pretind că în posiția noastră trebuie să conspirăm cu jurnalele. Nu sciu cînd o să dobîndim tact și seriozitate.

Îmi scrii despre socotelile comisii că nu trebuie să se tipărească, și îmi zică că o să-mi trimiți socoteala ce o ai regulat. Nu e pentru asta din urmă nici o trebuință, fiindcă în lista dată de Russet de cîți au avut bani ai Statului, nu intri nici într-un chip, și toți sciu că ceea ce ți se trimise la Const(antinopol) ca leafă, s-au întors Statului prin secfestru ce ți s-a pus pe stare. Așa dar n-ai nici o grijă despre un lucru care nu te mai privesce. Iar cît despre tipărit, au remas a nu se mai tipări.

Mes hommages respectueux à M-me Ghica

Sincer amic
Bolintineanu

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 80 301—80 320)

D. Bolintineanu către Alexandru Ioan Cuza

I

Înalte Doamne.

Jurnalul de Constantinopoli tipări o scrisoare din Galatz prin care zicea că comerciul de cereale din Principate este căzut, căci cerealile sunt putrede din causa inondațiunelor. Am dat o plăcută satisfacție comerciului, anonțînd în Monitor că s-a luat măsuri a se desminți în streinătate acest sgomot calomnios.

Independința Belgică reproduce un art. din *Le Pays*, prin care zice că Principele Cuza, nemulțumindu-se numai cu dobîndirea Unirii, va să surpe suzeranitatea Porții, cere abolția ministerului responsabil și altele multe. Am luat măsuri în țară și afară a se desminți și aceasta, însă totdeauna în reserva și cuviința ce se cere. Sciți cine poate scri asfel de articoli, acei, negreșit, care au strigat Principe strein în adunare. *Ils ne sont pas forts!!!*

Boligot îmi trimise aceste rînduri de jurnal pe care și eu le înaintez M.V.

Negri, între altele mi-a scris că se sună că Conferința se va face iară la Paris.

Cît pentru *albii cei furioși*, parcă s-au mai potolit. Cu toate acestea o să mai avem o vijelie, cea mai din urmă și are să se ridice ori în cursul acestei luni, sau a doua zi dupe ce se va ține conferința la Paris. Însă eu unul nu am nici o temere: mai tare le este lor frică de mine decît mie de dînșii. Vei sci, M.T. că popolul este pentru tronul M.T. Dacă albii ar întemeia vreo speranță pe cineva, nu va fi nici pe popol, nici pe guvern. Chiar atunci cînd toată armia ar lipsi, noi încă am putea respunde cu capetele noastre despre liniștea publică, cu atît mai mult acum cînd este și o armată pentru ordine.

În districte este mai multă încredere și o mare întoarcere de simpatie pentru tronul român. Agenții circulă prin districte și raporturile ce ne dau sunt bune. Guvernul merge bine: sunt mulțumiți cei mai mulți. Nisce schimbări făcute de administratori, nu prea au fost nemerite, nefiind făcute în Consiliu; dar iară în privința schimburilor, puțini sunt care se pot vreodată mulțumi. Tîlharul cel vestit s-a prins; aceasta a făcut bun efect în țeară.

Veți sci M.V. că *Orășeanu* scrie art. în gazete în favorul M.V. și al guvernului și contra Principelui strein. În aceste zile a pus în caricatură pe Catargiu ducînd legat cu funia pe principele strein, în chip de azin și cu uniformă nemțească, și presentîndu-l lui Branc, Stirb. și Arsaki. O piedică însă se ivesce. Dupe cum văz, mai toți acești oameni doresc să ia și ei parte activă la trebile Statului. Crez, M.V. că nu ar fi rău să-i înpiegăm pe aceia dintr-înșii care vor fi onești și care nu se vor schimba.

Alătur pe lîngă aceasta două scrisori din partea mea către St. Marc Girardin și Leon Plée, ca de veți fi de părere să le trimit, să le citiți și să adăogați sau să ștergeți dupe voința M.V. Socot că nu este rău a vorbi cu acești bărbați, mai ales acum că are să fie unirea.

Eu iară vă recomand pe cumnată-meu T. Bolintineanu care este cu totul pentru simtimentele noastre. Era vorbă să-l puie la pești și pe Săvescu la Brăila administrator, și s-a întîrziat cu pricina anquetii de la Brăila.

Librect lucrează cu energie asfel cum a trebuit să facă. Hoții din București, între care unul vestit, Ion Chelu, s-a prins. Ajutorul poliții este cam slab și nu prea este sigur. Crez că Nenișor ar fi mai priincios acolo.

Ieri am fost în județul Ilfov: am găsit cîteva neregularități, spre exemplu, oamenii duși dupe lăcuste i-au pus să scoată rădăcini pentru arendași. S-au făcut reparațiune. Am luat toți miniștri sarcina, dumînecele și sărbătorile să ne repezim cîte unul prin sate, ca să vedem ce se face, cum stau spiritele.

Cu consulii o duc bine.

Electiile sunt astfel cum am crezut că or să fie. Numai cinci poate și șase, nu zic ministeriali, căci nu este aceia ținta mea; dar simtimentele noastre. Directorul meu încă s-a ales.

Al Mării Voastre
prea plecat și prea supus serv
D. Bolintineanu

5 iunie 1861
(Biblioteca Academiei 15(1) LXXIV

II

(Ianuarie 1863)

Alteță,

Felicit pe Măria Voastră pentru pasul țeapăn ce ați luat în privința votului adunării proprietaricesci despre monăstiri. Acest vot este ca cîntecul lui Don Juan ale cărui vorbe erau vesele și rizătoare și a cărui arie era cu totul melancolică. În cămașa lui generoasă se ascunde multe patimi strimte și poate însuși ideia criminală a compromite Unirea Românilor.

Către acestea auziu că ministerul ar fi preparînd un proiect de lege întru aceasta. Eu, Alteță, cred că M.T. ar trebui să nu dai nici o atenție acestui vot, pînă cînd mai nainte nu se va decide cu cestia cea mai mare, cea mai vitală, cea mai națională: *cestia rurală*. Cred că ar fi bine a combate înrîurirea Camerii în acest vot enigmatic și perfid trimițîndu-i un proiect de lege lămurit și sincer pentru cestia rurală, mai generos decît acela ce a făcut ea, și că a doua zi va cădea masca pretinșilor patrioți; a doua zi se vor certa și desbina între ei, cît va fi un scandal la care vor rîde cinci milioane de țerani și toată Europa.

Cestia monastirilor închinate este un fapt dobîndit prin urmarea lucrurilor și trebuințele de astăzi; se va dobîndi curînd sau mai tîrziu cu votul sau fără votul dat de adunare. Apoi este o cestie de interes material și de puțină importanță în față cu marea cestie de afranchiare a românilor robiți de români. România nu poate fi liberă din afară pînă mai întîiu nu va fi liberă în untru, adică pînă ce românii nu vor fi afranchiați și cetățeni, iar nu robi, șerbi. Această mare faptă este lăsată Mării Voastre să o îndepliniți și timpul a sosit a împleti aceasta pe guirlanda unde este scrisă *Unirea Românilor*.

Prin votul monastirilor ei vor să vă puie în luptă cu nația; printr-un proiect de lege rurală M.V. îi puneți pe ei în luptă cu nația și chiar cu puterile garante pentru care în aceasta au fost mai generoase decît boierii români. Nu uitați că ceea ce ei doresc este numai a vedea adunarea disolvată asupra votului monastirilor ca să ajungă la o țintă ce măgulesce numai ambiția lor personală. Adunarea însă nu trebuie a fi disolvată decît asupra respingerii de către dînsa a unui proiect de lege rurală dat de M.V. și cu țintă nobilă a libera pe români de români mai nainte.

Vorbesc cu atita convicție, că disprețuiesc și laudele și criticele partidelor politice bolnave de popularitatea cea mincinoasă, și dacă M.V. permiteți, pociu a da publicității această ideie.

Al Mării Voastre
prea plecat și prea supus serv
Dim. Bolintineanu

(Biblioteca Academiei, Arhiva Cuza, mapa XVI, f. 114)

MIRO — „DOAMNA ALBĂ"

D. Bolintineanu către George Marian

I

8 Martie 1865 Bucuresci

Iubite Domnule Marian,

Epitropia Casii Sterescu, prin gura bătrînului Sterescu, oferă a-ți da de la 1 octomb. 100 (galbeni) pe an pentru ca să urmezi studiile. Eu îți voi da 60 franci. Sper că v-om mai găsi ceva și că nu vei fi silit a te întoarce fără ispravă.

Iată că îți trimit încă o colecțiune de poesii: *Macedoniennes*. După aceasta și cea mai din urmă, vei primi o colecțiune de elegii și se sfîrșesce. Așa dar vei avea în tot patru caiete mai de aceeași cantitate. 1. Florile Bosforului, 2. legendele și basmele, 3. Macedonenele, 4. elegiile. Ași dori înainte de a le pune sub tipar, a mai trece sub ochii vreunui poet francez acolo, ca să iasă cel puțin corecte, și cînd se va face corectura la tipar, să le dai D-lui Plée precum a avut bunătatea a promite singur și pe care, dacă îl vei vedea, îi vei zice din parte-mi multe complimente și mulțumiri. Dacă francesul cărui veți încredința fratozirea poesiilor, va găsi unele bucăți slabe, puteți a le arunca afară din colecțiune. Scrie-mi mai des. Fratele d-tale îți scrie. Bucureștii erau înecați, apa șeade, dar nenorocirile ce a produs inundațiunea sunt fără margini. Altfel, din rău în mai rău: societatea a căzut cu totul în viciu și în nerușinare.

Al d-tale frate
D. Bolintineanu

P.S. Noul ministru merge tot pe vechea cale. La instrucțiune a numit pe Laurian vicepreședinte, — membri pe Pavel Vioreanu, Turnescu, M. Bacaloglu, Massim și a făcut de critică și rîde toată lumea aici, căci se vede ce soartă tristă are să aibă instrucțiunea publică chiar cu legea nouă.

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 19958)

II

16 martie (1865)

Domnule Mariane,

Vezi că îți scriu mereu și d-ta nu. Te vei fi mirînd de atîtea scrisori. Dar este vorba de poesii.

Te rog fă bine de șterge din rîndul „Florilor Bosforului" următoarele poeme, și anume și le lasă cu totul afară spre a nu se tipări. Șterge dar:

1. Halalie
2. Appelle moi
3. L'île des Princes
4. Barré tes pleurs
5. Où je vais

Nu-mi scrii dacă ai găsit pe francezul care să corige poesiile ca franzozesce. Dacă nu vei găsi, dă-le d-lui Plée să le citească mai înainte de a se tipări și vorbesce și cu tipograful despre condiții, cît costă coala de 16 pagini, o singură coloană, cu hîrtie Jesus, edițiune în 8°?

Să te mai rog un lucru.

La poema trimisă în urmă și numită *Siana*, s-a făcut o greșală. Lipsesc două versuri, alexandrine, și ca să se repare lucrul este nevoie a se șterge două versuri. Aceste două versuri se află pe a 2 pagină la rîndul numărînd 48. Versurile sunt acestea:

Il n'est rien de plus triste hélas! qu'un faux sourire
Sur les traits d'un mourant dans son dernier délire!

Aceste versuri trebuie șterse, fiindcă sunt cu rima femeiască și vin după alte două iară cu rima femeiască, ceea ce este oprit. Așa dar te rog să se șteargă.

Îți string mîna cu plăcere
D. Bolintineanu

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 19970)

III

Iubite Domnule Mariane,

Am primit cu plăcere scrisoarea dumit. din urmă prin care îmi trimiți o parte din poesiile deja corectate. Părerea mea este că corecțiunea este foarte bine făcută și sunt multumit. Sciind că mai ai acolo o copie, nu-ți mai înapoiai pe aceia ce ți-am trimis. Cred că nu este nevoie să-mi mai trimeteți continuarea. Îmi zici că o să dai poesiile la un copist. Eu te rog chiar să o faci, cu un pret ceva mai ieftior. Te rog fă complimentele mele D-lui Cantel și mulțumesce-i pentru că mi-a trimis portretul, lucru ce am să-i întorc în curînd cînd Sathmary îmi va face portretul meu. Complimente D-lui Plée și alți amici d-acolo.

D-nu și D-na Zanne sunt duși la țeară spre Brăila, unde Zanne măsoară la moșii. Speră mai tîrziu să meargă la băi, *denaro permettendo*. Dacă D. Cantel ar putea termina mai repede lucrarea, ar fi bine, căci am putea începe tipărirea pe la august.

Primesce închinăciunile mele,
D. Bolintineanu

1865 mai 5

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 19973)

IV

Domnule Mariane,

Nu-ți face reprosuri că nu-mi mai scrii. *Așa este lumea, nu e vina mea.* Dar astă dată o să te rog să ai bunătatea a-mi trimite 10 volume de poesii din cele ce sunt la domnia ta. Am primit numai zece printr-un craiovean. Celelalte zece despre care scrii că mi-ai mai trimis, nu le-am primit, nu au ajuns în Bucuresci. Totdeodată vă rog să nu vă supărați cu cererile mele de servitii. Bunătatea ce ati avut altă dată, mă face să sper că și acum o s-o aveți pentru mine, deși timpurile s-au schimbat.

Dacă însă ocupațiunile Dvs. nu vă lasă mult timp, vă rog a încredința Dlui Cantel 10 exemp. spre a le da D-lui la D-nu Lemaître ca să mi le trimită aici la Bucuresci, fiindu-mi foarte trebuincioase.

Am auzit că nu s-au vîndut poesiile de la librar. Aceasta nu putea fi altfel, o sciam, ideia mea era să le împart, de aceea v-am și rugat a le împărți 250 pe la diferite persoane.

Vă rog, dacă vedeți pe D. Chasles a-i spune respectele mele, asemenea și spiritualei D-ei Emerat.

Mă scuzi, domnul meu, despre supărarea ce vă fac cu fel de fel de cereri. Sunt al D-tale.

serv
D. Bolintineanu

15 febr. s.v. (1867) Bucuresci

P.S. Mi-ați face mare plăcere dacă mi-ați trimite art. despre care mi-ați zis că a apărut în urmă într-o revistă despre poesii. Aici nu primesci nimic.

(Biblioteca Academiei, coresp. inv. 19966).

LITERATURA ANILOR XXV

(Urmare din pag. 3)

limbile naționalităților conlocuitoare care dispun de numeroase serii și colecții.

În domeniul editorial s-a făcut mult, foarte mult. Dar trebuie obligatoriu, să se facă și mai mult. Colecțiile și seriile existente trebuie să fie tipărite într-un ritm mult mai accelerat pentru ca să nu ajungem cu barbă, ori oale și ulcele atunci cînd vor fi terminate edițiile Arghezi, Călinescu, Perpessicius etc. Trebuie să se inițieze noi ediții și serii, noi formule editoriale pentru toate genurile literare care trebuie să fie neapărat consemnate aici și acum, în România, în secolul XX, rămînînd astfel în conștiința epocii noastre unice în felul ei. Mai multă inițiativă, mai multă îndrăzneală, mai multă dăruire pentru că literatura română o merită, pentru că sînt cadre de o valoare incontestabilă în acest domeniu, crescute la flacăra revoluției socialiste și mai ales pentru că epoca noastră de aur o reclamă, o reclamă cu insistență, ca un imperativ căruia nu i se poate sustrage nimeni.

Valeriu Râpeanu

1. Dacă aș răspunde exact întrebării dumneavoastră mi-ar fi teamă înainte de toate că aș transforma rîndurile mele într-o lungă listă de nume și titluri. Dar cum ancheta nu are un caracter plebiscitar ci intenționează ca din răspunsurile noastre să schițeze cîteva posibile linii directoare, voi încerca din această perspectivă să-mi spun părerea. Da, aceste opere care să fi înfruntat timpul există și numărul lor este într-adevăr, fără nici o exagerare, impresionant. Constatare bănală se poate spune dar cînd privim înapoi e absolut necesar să ne precizăm atitudinea față de ceea ce s-a creat. Apoi să constatăm că ceea ce recunoaștem ca fiind o realitate s-a desfășurat ca un proces neîntrerupt. „Desculț" a apărut în 1948, „Nicoară Potcoavă" în 1952, „Bietul Ioanide" și „Un om între oameni" în 1953 ; „Groapa" și „Moromeții" în 1956 : „Setea" în 1958, „Scrinul negru" în 1960 ; „Iarna bărbaților" în 1963, anii din urmă ne-au adus „Îngerul a strigat", „Animale bolnave", „Interval", „Coborînd", „Șatra", „Singuri", „Eclipsa de soare" și multe alte cărți. Toate demonstrează evoluția *neîntreruptă* a prozei românești (și în cazul dramaturgiei fenomenul este același). Că un an, cum a fost cel trecut, s-a dovedit mai bogat pe tărîmul romanului, după cum cel de față mi se pare a fi mai elocvent pentru critică, iată un fenomen cît se poate de normal. De aceea nu putem trage concluzii pripite cu privire la perioade faste sau nefaste pentru dezvoltarea literaturii. Că la un moment dat s-a confundat intenția cu valoarea, că s-a făcut din temă un ideal în sine, că se judeca opera cu criteriile unui articol de fond, iată adevăruri incontestabile. Scriitorii care au adoptat asemenea criterii, cei care au crezut — cu bună credință sau din fariseism — în oracolul criticului ce decreta „Citi poeți n-au învățat ce e poezia din poeziile lui A. Toma" au semnat singuri nu romane și nu piese de teatru nu poezii ci certificate de deces literar. Dar chiar și atunci, chiar și cînd știu că la apariție critici lipsiți și de pregătire și de probitate aveau să detecteze în operele lor „naturalism", „negativism", „obiectivism", prozatorii și dramaturgii au scris opere ce nu se conformau cu optica lui Ion Vitner (să ne gîndim cum ar fi arătat cultura noastră dacă s-ar fi întîmplat o asemenea anomalie) ci în perspectiva răspunderilor față de literatura și poporul nostru. Fiecare din cei citați și mulți alții au dovedit în primul rînd un mare respect pentru ideea de literatură și de aceea niciun moment șirul operelor care astăzi ocupă tot primul raft al bibliotecii nu s-a întrerupt. Că proza ultimilor ani cunoaște un proces de diversificare nu-i mai puțin adevărat. Să nu uităm că în primii ani de după douăzeci și trei august marii prozatori erau fie prozatori dintre cele două războaie, fie cei formați în atmosfera dintre cele două războaie. Dar ceea ce este interesant mi se pare că proza (și teatrul chiar) de adevărată anvergură din ultimii ani nu marchează o ruptură față de aceste tradiții ci caută să le restituie în diversitatea și în complexitatea lor. De aceea dacă ne întrebăm ce a rămas putem răspunde : a rămas ceea ce a fost împlîntat în realitățile românești înțelese ca *esență*, ca spirit inconfundabil indiferent că aparțin realismului celui mai tradiționalist sau introspecției psihologice moderne. Au rămas cele ce au spus ceva adevărat și grav despre societatea românească, ceea ce ne-a confruntat cu noi, cu lumea noastră, dinlăuntru sau cea din afară. A rămas ceea ce a avut rădăcini într-un sol bine caracterizat și cînd spun aceasta resping orice intenție de folclorism naiv și decorativ ci plasez aprecierea în plan spiritual și social înalt acolo unde putem vorbi de structuri specifice și nu de impresii imediate, acele structuri cărora le aparțin deopotrivă Darie, Moromete, Che Andrei, Bălcescu, Ioanide, Mitru Moț. Dar mai e un element esențial : ceea ce spunea marele, unicul și incomparabilul Caragiale : *talentul*. Fără existența acestei imponderabile, putem face oricîtă teorie. Pentru că despre timpul lor au scris și Vasile Pop și Ion Dragoslav și Ion Ciocîrlan. Un singur amănunt le-a lipsit : *talentul*. Și atunci totul a fost zadarnic. De aceea întrebării dumneavoastră trebuie să i se adauge neapărat : au rămas operele scrise cu *talent*.

2) Trebuie să ne preocupe edițiile critice ale marilor scriitori. S-a făcut mult, s-a făcut foarte mult și aș cita în primul rînd seria „Scriitori români" a Editurii pentru literatură despre care se vorbește foarte puțin deși majoritatea apariților de aici sînt de excepțională însemnătate. În ceea ce mă privește nu mă alarmează faptul că aici au apărut Samson Bodnărescu, C. Negri sau I. A. Bassarabescu. Să fim sinceri și să mărturisim cît de utile ne sînt (atunci cînd sînt bine întocmite) și asemenea ediții. Din însumarea tuturor ne va apărea în cîțiva ani un tablou al literaturii noastre cu piscurile ei dar și cu punțile de legătură dintre ele. Să nu uităm că în această serie ni s-a restituit : Macedonski, Alecsandri, Delavrancea, Eminescu, Slavici, Coșbuc etc. Dar rămîne deschisă problema problemelor — marile ediții : Caragiale s-a oprit la cel de-al patrulea volum, Grigore Alexandrescu la primul, idem Alecsandri, Odobescu la cel de-al doilea, Eminescu la al șaselea. S-a încheiat o serie neconcludentă din Sadoveanu. Apare una Arghezi. Altele încă nici nu sînt începute. Apoi există două feluri de ediții : una numită de autor (Călinescu, Arghezi, Perpessicius) fără aparat critic (bibliografie la Arghezi va apărea abia la volumul 57 !) altele tip Caragiale, Odobescu (cu aparat bogat). Nu sînt partizanul unor principii unificatoare, dar cînd autorii sînt în viață, cînd există arhive încă nedispersate nu ar fi normal ca și edițiile de autor să aibă un aparat critic minimal ! Vom mai putea întrevedea o nouă serie în viitorul apropiat care să corespundă exigențelor unei ediții critice ? Ce se poate face ? Mai întîi să se revizuiască toate colectivele, contractele din edituri și să se țină seama de situația existentă acum, de forțele ce activează în momentul de față pe acest tărîm. Să se revizuiască legea drepturilor de autor într-un mod stimulativ. Să se coordoneze prin colaborarea tuturor edițiilor noi serii de opere la care să lucreze colectivele reale cu obligații ferme și nu fantomă. Difuzarea acestor serii să nu fie asimilată cu aceea a cărților de aventuri și de educație sexuală ci să se bucure de un regim special : abonarea prealabilă a tuturor bibliotecilor școlare, municipale etc. Este anormal ca bibliotecile noastre să investească sume pentru încurajarea lui Simenon și să nu aibă, *obligatoriu*, tezaurul culturii românești. Astfel s-ar asigura o bază de citeva mii de exemplare din fiecare ediție vîndută anticipat și nu am mai considera nevandabilă, să *spunem* volumul IV al ediției Caragiale, un monument al gîndirii critice, și al inteligenței românești. Să se asigure un proces tipografic normal și nu unul anormal care să ducă la descurajarea prefațatorilor și ingrijitorilor care își văd munca zăcînd în rafturi. Și apoi ceea ce depinde de noi : cei ce lucrăm în redacții și ținem un condei în mînă. Să scriem despre aceste cărți cînd apar. Să nu ne plîngem că nu sînt. Să le vedem pe cele care sînt și să le recomandăm. Măcar să le semnalăm. Dar cred că a sosit timpul ca în cîteva luni să alcătuim un plan realist, ferm și cu aplicare cît mai neîntîrziată a marilor serii editoriale din tot ceea ce cultura noastră a dat mai prețios.

Al. I. Ștefănescu

1. Nu se poate vorbi de literatura acestor 25 de ani, fără a opera, în cadrul unei epoci atît de scurte și de bogată în răsturnări și afirmări, o periodizare necesară. Din păcate, critica nu a încercat încă, sau n-a publicat, asemenea sinteze, așa cum e de pildă cea începută de Ov. S. Crohmălniceanu, despre literatura dintre cele două războaie. Ba, unii istorici literari foarte serioși, ca Al. Piru, își închipuie că pot scrie o carte despre literatura deceniului al cincilea, care cuprinde exact la mijlocul său falia marcată de 23 August, trecînd fără un comentariu adecvat, adică oarecum, cu seninătate, peste influența covîrșitoare a acestui fenomen social asupra vieții literare respective.

După părerea mea, există cel puțin trei perioade distincte.

Etapa primă, de izbucnire a unor forțe literare ținute „sub obroc" (vezi de pildă „Libertatea de a trage cu pușca", de Geo Dumitrescu) etapă de luptă literară acerbă, etapă de descoperire a marxismului, de năvală a socialului în artă. „Cartea Oltului" sau „Desculț" sînt monumente ale acestei etape.

Etapa a doua, mult mai lungă (aproximativ între 1949—1963) este caracterizată prin dominația realismului în literatură, prin lupta continuă între încercările dogmatice de a uniformiza și sărăci literatura și eforturile neîncetate ale realelor forțe artistice pentru o însușire creatoare, contemporană, ținînd seama de realitățile românești, a marxismului. A fost o perioadă grea, cu fluxuri și refluxuri, dar la sfîrșitul ei, toate forțele scriitoricești importante se aflau alături de națiunea socialistă. În istoria prozei românești nu se va putea trece niciodată, de pildă, peste *Moromeții* sau poate *Bietul Ioanide*, ca să mă limitez la proză.

A treia etapă, în fond cea prezentă marchează o netă înflorire a întregii noastre literaturi. Liniștea ei bogat creatoare s-a născut din focul primei etape și din truda nu lipsită de eșecuri a celei de a doua. Peisajul literar este astăzi divers, valoros, în consens cu neîncetata dezvoltare a socialismului românesc, receptiv la toate marile experiențe artistice din lume. Nu pot da un titlu de data aceasta, nu pentru că n-ar fi mai multe, dar știu că Nicolae Breban, în care personal văd una din stelele acestui firmament, susține, și poate are dreptate, că fiecare carte a sa prezintă o altă fațetă a destinului său literar și că numai considerarea ansamblului îl va putea defini. Primele trei romane par să îndreptățească această afirmație și nu-i pot decît ura ca salba creațiilor sale să numere cît mai multe nestemate.

În concluzie, există opere care „au rămas", din toate aceste trei etape. În genere, cele care au exprimat cu putere (artistică) viața poporului lor — cea nouă și cea veche. Afirmațiile despre nu știu ce fel de „hitaus" sînt fie teribiliste, fie ignorante, fie ranchiunoase. Literatura română trece nepăsătoare pe lîngă ele și-și urmează drumul ei, pe care-l dorim superb.

2. Socot că în domeniul valorificării moștenirii literare, ca să mă exprim în limbaj tehnic editorial, mai sînt foarte, foarte multe lucruri de făcut. Numărul edițiilor de opere complete, dotate cu aparatul științific necesar, este încă mic. Deși editurile socialiste au răspîndit operele clasice, în proporții și în condiții de neînchipuit altădată, totuși ele țin cu greu pasul față de cerințele populare și cu atît mai greu față de cerințele savante.

Anunțata reorganizare a sectorului editorial ar trebui să țină seama, după părerea mea, de această situație nesatisfăcătoare. Este necesară existența unei edituri „de specialitate", unde să hotărască, în primul rînd, grija pentru alcătuirea calitativă a acestui „corpus" de opere reprezentînd geniul unei națiuni, și nu considerente mărunte și trecătoare de difuzare sau de rentabilitate (bine cuvîntate acolo unde le este locul).

„Cultura" se face cu bani mulți. Poporul nostru își poate permite însă azi, să năzuiască a ajunge țările avansate și în acest domeniu. Astfel de cărți necesită investiții, au difuzare încetă (dar și sigură). „Rentabilitatea" lor este multiplă și neîndoielnică. „Redactorii" lor (să ne gîndim la marele redactor Perpessicius) nici nu pot fi plătiți. Ei trebuie „finanțați".

Citind frumoasa carte a lui George Ivașcu : *Istoria literaturii române* (volumul I) pentru care, ca simplu lector, îmi îngădui să-l felicit, am visat un lung șir de volume, la fel de îmbietoare, în care să se afle toate marile fapte literare ale acestui popor.

Nicolae Velea

1) În 1947 am reușit — erau urmele secetei — bursier la Liceul Militar din Curtea de Argeș.

Atunci, după examen, după întoarcerea de la examen am citit fără s-o înțeleg și fără să-mi placă „Întîlnirea din pămînturi" de Marin Preda. Am citit-o pe acoperișul casei noastre la soare, unde nimeni nu putea să mă bănuiască și să mă tulbure.

Cred și acum că această carte este cea mai bună a lui Marin Preda.

Această carte a hotărnicit între coperți mici, un timp estetic irepetabil literar.

Fără să mă tem de jocul de cuvinte care nu presupune neapărat superficializarea ideii, aș putea spune, jucîndu-mă cu titlurile că „Întîlnirea din pămînturi" (1947) a scormonit „Scrinul negru" și ajunge prin „Desculț", prin trestiile înspăimîntate din „Iarna bărbaților" la cele trei strigări (care sînt mai multe) de dragoste, ură, umilință și țipăt al disperărilor, din, se înțelege, Fănuș Neagu.

Inventariind gloriile, mă gîndesc cu egală emoție la cărți care intră aparent într-un con obscur al comentariului „Oficiului literar" : „Glasul" de Iulian Vesper și tot ce a scris, subjugînd vîrstele, Constantin Chiriță.

Florin Mugur

1. Se știe ce farmec incomparabil au acele astre ale existenței noastre care sînt listele. Dar listele nu sînt numai fermecătoare. Ele sînt și pline de foloase, pentru cei care le alcătuiesc cu chibzuință, „trăgînd nădejde de oarecîce cîștig", cum zice în carte incomodul Tilu Buhoglindă. Nu cred că există primejdia de a ignora, într-o posibilă însiruire, vreuna dintre cărțile memorabile ale acestui sfert de secol, pornind de la „101 poeme" de Tudor Arghezi și de la „Libertatea de a trage cu pușca" de Geo Dumitrescu și mergînd pînă la „Laus Ptolemaei" de Nichita Stănescu. Cărțile importante nu pot fi uitate. Între altele, pentru că ele tulbură, lovesc, indurerează — insuportabile din cauza cruzimii cu care spun adevărul, a forței cu care transmit tensiunea proprie epocii noastre de uluitoare transformări sociale. Marile cărți... Prudența nu-ți îngăduie să le înțelegi pînă la capăt. Dacă le-ai înțelege și dacă ai recunoaște în sinea ta că da, ai prieepul totul, te-ai găsi într-o situație-limită : ar trebui ori să te prefaci într-un erou, să devii o mare conștiință, ori să te retragi pentru totdeauna în umbră, cu un geamăt neputincios. Nu lipsa înțelepciunii ne împiedică să înțelegem „Frații Karamazov", ci instinctul de conservare.

Depășind cadrul — și așa larg — al întrebării, îmi exprim convingerea că dintr-o asemenea însiruire nu poate lipsi numele dramaturgului Teodor Mazilu, autor al pieselor „Proștii sub clar de lună" și „O sărbătoare princiară". De asemeni, notez o previziune : într-o anchetă similară peste alt sfert de secol vor fi pomenite și numele a trei debutanți de azi, încă fără volume tipărite : Radu Petrescu, Octavian Stoica, Emil Brumaru.

2. În urma unei munci intelectuale superior dirijată am obținut în anii socialismului o mare victorie : tălmăcirea *integrală* a operelor lui Shakespeare, Tolstoi, Cehov, Poe. Poate că a sosit vremea să apară integral Mihail Eminescu. Și Ion Luca Caragiale. Și Liviu Rebreanu. Și Eugen Lovinescu. Și Lucian Blaga.

Un motiv al inadmisibilelor întîrzieri poate fi și sfiala în fața textelor celebre, gîndul la ireversibilitatea gestului de a alege o variantă în locul alteia. Acționează paralizant conștiința redactorilor că edițiile *definitive* sînt într-adevăr așa cum indică atributul. Dar nici o ediție dintr-un mare autor nu poate fi astfel. Definitive sînt doar cărțile mediocrităților. Și apoi, volumele clasicilor se epuizează imediat ; deci, posibilitatea deficitului editorial nu există. Atunci de ce nu se purcede, cînd nu există un consens unanim, la editarea a două serii de opere ale aceluiași autor, alcătuite după criterii diferite ? Crede cineva că n-ar găsi cumpărători amîndouă variantele „Istoriei" călinesciene, cea din 1941, reeditată, alături de cea cu completări ulterioare ? Dorința de a alcătui cu onestitate culegeri cît mai bune ar trebui să înlocuiască nobila spaimă de gesturile categorice. Mai puține proiecte de monument și mai multe ediții complete...

ancheta noastră

1. Nu pot fi decît utile sondajele de opinii privind literatura contemporană. Întrebarea cea mai simplă, care nu solicită, desigur, răspunsuri definitive și irevocabile, este pusă adesea scriitorilor și criticilor de către oamenii de altă profesie : numiți cărțile de literatură română contemporană — poezie, nuvelă, roman, critică — apărute în ultimii 25 de ani, pe care le credeți, că au rămas și vor putea rămîne mai departe în atenția publicului cititor. Prin ce pot fi socotite aceste cărți că exprimă problemele, spiritualitatea și tensiunea vremii noastre ? Opinia dumneavoastră, deci...

2) Printre marile acte contemporane de cultură se numără și editarea seriilor complete de opere fundamentale ale literaturii române de la origini pînă în prezent (un corpus al literaturii române). Cum vedeți această acțiune editorială, filologică, de mare interes național, cum poate fi ea desfășurată, rezolvată, pentru a pune la îndemîna publicului — instrucției, educației — valorosul și permanentul tezaur de bunuri culturale însumat de operele literaturii române ?

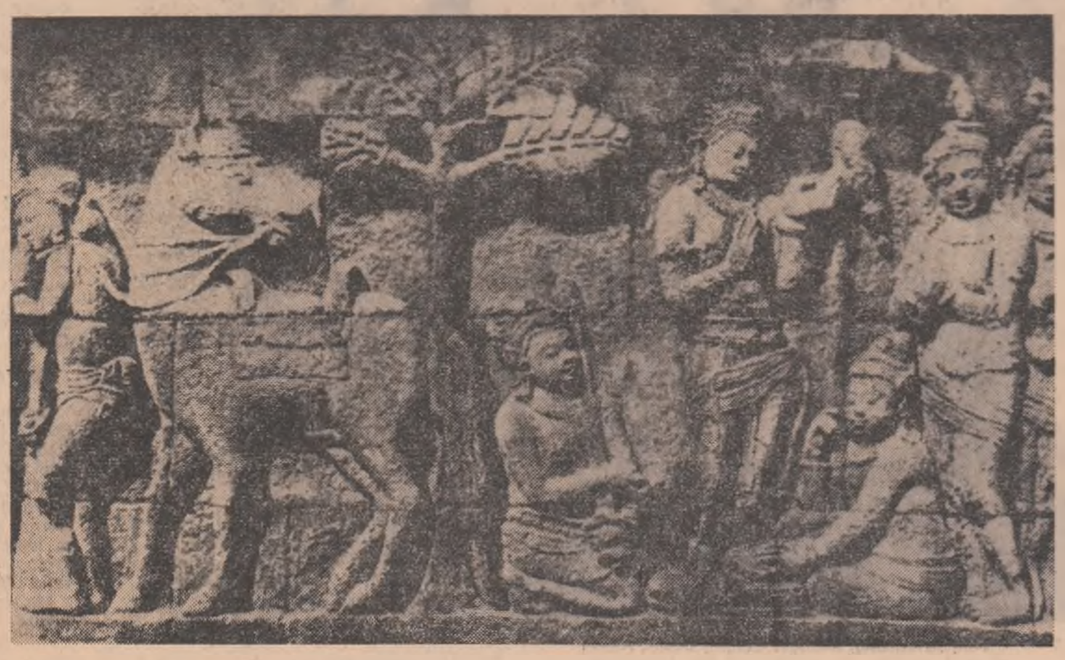

Legendă budistă. Relief javanez, sec. IX

Țesătură indoneziană

Nădăjduind că mă las subțire la laude, unii corespondenți nu mă mai scot din : „maestre, dumneavoastră, care..." Nu sînt și nici nu vreau să fiu maestrul care etc. — de aceea rog să mi se trimită manuscrisele, neînsoțite de scrisori lacrimogene și pudrate cu subtile lingușiri.

DAN CORNELIU : „Florian, nu-mi este teamă" — o lungă încercare, voluptoasă pe alocuri, avînd ca țintă năruirea ideii că omul ar putea cunoaște lumea și sensul existenței sale. Posezi darul unic de-a încurca piesele de șah, cu putinele de castraveți, cu musca țețe, cu șarpele Boa, cu Haosul, cu Geea, cu Cronos și cu zidurile cetății Ninive. În „Sămînța de noapte", unde operezi cu mijloace mai la îndemîna tuturor, izbutești să creezi o atmosferă tulbure, așa cum ai dorit, de scufundare în nimicnicie. Dar lasă naibii subiectele astea cu bordeluri și beții. Aștept de la dumneata lucrări mai aproape de vîrsta bucuriei. Cred că nu-ți închipui o secundă că poți să mă faci să cred că orășelul Cîmpulung-Moldovenesc furnizează unui începător în arte scrisului teme pătrunse de viciu și morbiditate, cum ar face-o de pildă un cartier Soho.

RUSU CIOBANU : „Izvorul vieții" — un fel de solz pe care vrei să spui povestea unui măcelar care bate circiumile din Abator la Colentina. Bucata nu se ridică peste nivelul unei pastișe după o carte ca „Foc în Hanul cu tei" Vrei să-ți aranjezi un stil năvalnic și torni trotil cu găleata peste gramatică. „La această oră a nopții tramvaiul zbura ca un uragan, zguduind caldarîmul străzilor înguste, zdrăngănind asurzitor din tinichele". În ce privește „Reteta" aceasta nu depășește cadrul unei anecdote de spus între oficianți sanitari.

PETRE POPA : „Eliberarea" (titlu simbolic) vrea să spună că o femeie frumoasă, năprasnic de frumoasă, își mlădiază mintea, citind mult, și ajunge să dea examen la facultate. Frumos. Dar, dumneata, uitînd ce ți-ai propus, ne descrii numai formele trupului ei. Păcatul ăsta ți-l scuz, e omenesc, dar ce ne facem cu schița, căci n-are nici-o valoare literară. Spre exemplificare, reproduc un pasaj : „Cărțile sînt o comoară. Și eu nu știam. Eram ca un sălbatic care găsind un bulgăre de aur îl aruncă în colibă indiferent cu gîndul de a-i fi la îndemînă în cazul că l-ar ataca vreo jivină". Și mai departe : „acum am devenit o femeie cultă și atracția mea a devenit îndoită : nu mai eram o femeie frumoasă, ci una cultă și frumoasă, sau frumoasă și cultă cum era momentul". Țin să te anunț că pe parcursul acestor două pasaje, din cînd în cînd era momentul să pui și cîte o virgulă. Dacă vrei să mă crezi...

T. A. : Din ciclul de schițe pe care mi l-ai trimis (scris de mînă, dar îmi vine să cred că nu cu tocul, ci cu o scobitoare muiată în cerneală de funingine) am reținut motto-ul : „tată, mamă, voi care mă socotiți ca pe un dumnezeu, iertați-mă".

Fănuș NEAGU

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

Crăciun I. Dumitru-Mediaș, Carmen Focșa-Loco, Done Nicolae-Voluntari, T. Tudor-Ulmeni, Maramureș, I. P.-Ocna Mureș, Maria Pilar-Constanța, Constantin Bejenaru-Tulcea, Dorin Mitrofan-Loco, Emil Sinescu-Cuca Măcăii-Argeș, Doru Juncu-Banat. *Versurile primite nu sînt concludente.*

A. C. Craiova — *Poeziile dedicate lui N. Stănescu, Gh. Tomozei, L. Dimov se doreau probabil parodice. Genul, însă, nu vă este propriu. Nici celelalte patru compuneri nu m-au entuziasmat. Aș cita numai cîteva versuri mai indemînatice din Legendă :* Și rupt ca un resort în cinci / El mai păstra-n subsidiar. / Ecoul unei caterinci / Și tusea unui flașnetar. *Cam atît.*

MIRON ȚIC — Ilia — *Am primit ultimele versuri. Nu se disting prin nimic deosebit față de cele dinainte.*

FLORIN CIURUMELEA — Rm. Sărat. *O abundență de metafore compuse sistematic după principiul cam mecanic al asocierii de două substantive, de preferință unul mai abstract. De pildă : pleoapele viselor, mahalaua somnului frigul copilăriei, orologiul nașterii, luntrea vorbelor, străzile rîsului, marmora zborului ș.a.m.d. Procedeul acesta al imaginilor genitivale este, pe cît de productiv, pe atî de facil.*

DAN CORNELIU — Cîmpulung Moldovenesc. *O frenezie verbală, foarte, foarte nestructurată, din care, firește, nu lipsesc întorsături imprevizibile, surprize de vocabular, metafore inedite. În paranteză fie spus, corect este* boa constrictor *nu* constructor. *Nu cred că ambiția de a ridica la nivelul poeziei cuvinte de tipul :* tetraedre, octogonal, pentagramice *etc., vă stă bine. În nici un caz, nu e fericit spus :* inima se desface, se refac / în mii de bucăți pentagramatice. *Cred că ultimului cuvînt nu îi prea cunoașteți sensul. Oribilă bucata* Hai : Hai, urlă ciroză / Hai, zbiară coclit / Hai cîntă nevroză / Mort nevopsit *etc. Deocamdată, nimic concludent.*

EM. ISOPESCU — Loco. *Așadar, vă place „tot ce-i lumesc deci și proza". Sincer să fiu acest lucru se vede. Știu bine că atunci cînd ați riscat o asemenea confidență vă făceați singur cu ochiul : „aerul fals prozaic pe care îl arborez ascunde, de fapt, poezia autentică". Autentică ? E poate prea devreme pentru concluzii. Deocamdată se vede doar o puternică influență a stilului poeziei lui Sorescu. Deci, o singură constatare : nu ați ajuns încă la o manieră personală de a scrie. Cum sînteți, însă, destul de tînăr, să sperăm că veți reuși să vă găsiți repede timbrul care vă este propriu.*

C. B.

oameni în lună

Peste tot, oamenii

Acum, în acest iulie al lui 1969, ne desparte numai o zi de secunda istorică, de acea secundă istorică în care primul om va pune piciorul pe cea mai apropiată parte de cer, pe Lună.

Am văzut plecarea spre cer a lui Aldrin, Armstrong, Collins, într-o vitrină în care lucea un televizor și-n fața căreia se adunaseră o piramidă de capete curioase și neliniștite. Era neliniștea calmă în fața adeveririi unei năzuințe fundamentale a umanității.

Ce se vedea? Se vedea o numărătoare inversă, o alergare a cifrelor către zero. Ce se mai vedea? Un soi de creion cu flăcări în coadă și cu trei suflete-n vîrf care-și vor scrie cu grafitul existenții numele de om pe Lună.

In definitiv, cea mai veche rachetă a lumii a fost Turnul Babel. Turnul Babel era imaginat ca o rachetă statică, adăugînd etaj cu etaj un drum al omului spre Lună. El nu a mai atins însă niciodată Luna. Cei de-acolo au izbutit însă să atingă Luna interioară a visului.

Mai tîrziu piramidele Egiptului și cele Aztece, alt soi de rachete statice prin perfecțiunea geometriei au izbutit și ele să atingă Luna. Luna memoriei.

Dar tatăl rachetei, tatăl sveltului Apollo 11 s-a născut mult mai tîrziu. Numele lui e Socrate, grecul, inventatorul noțiunilor abstracte. Deci iată luna inteligenței și a curajului va fi atinsă. Se împlinește un vis. Această lună a inteligenței noastre și a curajului uman va fi atinsă.

Ah, dar au mai rămas atîtea „lune" de atins. Mereu vom năzui să atingem o „lună". Bunăoară aceea a păcii în lumea cu lună.

Nichita STĂNESCU

Columb și luna

Am citit cu interes și melancolie într-o pagină de ziar calculul cuiva privind întinderea în timp a explorărilor lunare. Conform acestor previziuni, deși, Luna, orice s-ar spune, este simțitor mai departe decît oricare dintre continente unul față de altul (dar distanța reală se judecă, firește în raport de Lumea Veche — Europa) ea va fi cunoscută pînă la epuizare într-un răstimp mult mai mic decît vechea expansiune pe noi teritorii de acum patru secole. Nu poți rămîne rece în fața unor asemenea lucruri. Columb, ni se repetă, nici n-a știut unde merge, nici nu și-a dat seama unde a ajuns, pînă la moarte. Armstrong, Aldrin, Collins nu numai că și cunosc țelul teritorial, dar sînt încadrați într-un program calculat (oare cu cîte luni și ani înainte?) în ore și minute. Și totuși, între vechile continente se află doar apele oceanelor, iar între Pămînt și Lună domnește gerul cosmic și neființa. Cînd te gîndești că doar acum șaizecișisase de ani, în 1906, Traian Vuia a înfrînt, primul, spațiul cu un aparat **independent** (adică mai greu) **față de aer,** ridicîndu-se la aproape **un metru** înălțime!

Stranie irupție în univers a rasei umane. După milenii de picotire ea dă năvală, cu o accelerație aproape iresponsabilă, călăuzită de mintea aspră a Matematicii, de visarea Poeziei.

Și totuși, de ce nu mi-a sărit inima din piept cînd Apollo-11 s-a înălțat majestuos? Să fi fost eu singurul om care a urmărit cu un ochi puțin cam rece superba desfășurare de tehnică ce marca ruperea Omului de leagănul său fără asemănare — Pămîntul? Nu pot să cred. De ce, mă întreb cu disperare, de ce ne obișnuim așa de repede cu cele mai mari fapte ale speței noastre, cu fantasticele coborîri ale viselor de milenii?

Totul s-a dezlănțuit spre progres. Glorii se acumulează peste glorii, pînă la neîndurare. Unde vom ajunge cu atîtea isprăvi în lanț?

In aceste ore trei oameni maturi, tați și soți, trei bărbați superbi poartă spre luna lui Cyrano zîmbetele lor enigmatice, zîmbetele noastre felurite. Visele generațiilor de zburători nemișcați din veacuri se adaugă la flăcările de propulsie, netezesc în așteptare suprafața misterioasă a Lunii pentru pașii lor, cei dintîi.

Glorie lor, glorie nouă tuturor care trăim aceste zile. Columb sărută, confuz și fericit, încă un continent pe care, oricît ar părea de ciudat, îl ignoră.

Ilie CONSTANTIN

Să nu vă atingă frigul gustul cărnii

Motto: „Nici un ajutor, aici. Nici o iertare pentru greșeli".

Antoine de Saint-Exupéry

La malul abisului va fi să vedeți umbra mea rătăcită între munți și urmele jocurilor și urmele ciobanului căutîndu-și turma și ecoul glasului rostogolindu-se și negăsindu-și locul. Copilăria lumii răstignită pe stînci așteptînd vulturul să-i reîntoarcă risul.

Oricît de îndepărtată va fi călătoria în universul flămînd de sine, veți întîlni umbra de gheață a gîndului, pentru că nimic din ceea ce nu este nu pot să-mi imaginez, pentru că nervii au rădăcinile înfipte în existență și nici o moarte absolută nu poate locui în afara lor.

Altfel, va fi un drum prin timpul stătut al unei piramide, întoarsă cu camerele nopții în afară.

Rămîne numai să vă întoarceți pe frînghia subțire a privirii, rămîne numai să nu vă simtă frigul gustul cărnii și să vă adoarmă cu fantome înainte de a găsi poarta spre casă.

Ioana BANTAȘ

Am trimis mințile în lună

Orlando Furioso își trimisese mințile în Lună atîrnînd de ele ca un sfînt spînzurat.

La 16 iulie, zi divină a anului 1969, ne-am trimis mințile în Lună.

Adolescenții și peregrinii au un vis care se repetă de generații ca și acel lucru indicibil, acel vag pe care părinții îl transmit copiilor lor cu inconștiență; se făcea că toată lumea doarme într-un somn etern și că numai Luna ca un nerv galben întinde către tine un flux strălucitor, că ești legat de ea pentru un timp precum de misteriosul cordon ombilical fiul de mama sa.

Sîntem legați de lună, de astrul neobisnuit de iubit pentru iluzia veșnică că ea ne aparține ca și plantele, ca și pămîntul. Pe măsură ce Pămîntul se învîrtea și lumina stranie a dimineții se arăta vederii, visul se pierdea lăsîndu-ne melancolici cu sfînta tentație de a privi Luna, de a face un plural cu ea.

Astăzi este o zi magică în care ar trebui să învie toți eroii aerului.

La Cape Kennedy, lansarea navei spațiale Apollo-11 s-a desăvîrșit.

Trei nume — Aldrin, Armstrong și Collins — trei gînduri care circulă cu evlavie în limbile ciudate ale acestui pămînt.

Aventura a început, aventura de a atinge iluzia adolescenților și peregrinilor, de a atinge ceea ce a fost un vis, atracție, metaforă, ceea ce a fost un lucru accesibil numai pentru cuvinte.

In afară de sentimentul aparte de a te fi născut în acest zguduitor secol, așteptăm cu încrîncenare adevărul care a acoperit pînă acum materia strălucitoare, cataclism împietrit al Lunii. Ce va însemna viața noastră după ce acești trei eroi vor atinge solul de neimaginat al Lunii; vom ști adevărul despre originea omului, despre sensul și sfîrșitul vieții, despre viitor.

De neconceput pentru generațiile trecute, visul cu luna în care ți-ai trimis mințile, te face să visezi arhetipuri fantastice, să ai viziunea originii noastre biologice.

Astăzi este o zi eroică din viața noastră. Pot spune murmurînd cu sfințenie cuvintele de aur ale lui Socrate: „Sînt fericit că sînt om și nu animal".

Semnalele de pe Lună le așteptăm ca pe o victorie a gîndirii. Luna scrisă cu literă mare cum se scriu în limba română substantivele proprii, ființele, va deveni un personaj, ceva viu, o ființă pe care o vom ști după ce am contemplat-o și i-am inventat un chip.

Luna, Luna, sînt fericit că sînt om.

Gabriela MELINESCU

Misterele au dispărut

Din punct de vedere al unui domn cu ochelari, Luna e măsura inteligenței. Cine poate să arunce o capsulă cu oameni vii în Selene și unul dintre ei să se-ntoarcă cu-un buzunar de pămînt? Cine știe s-adune și să-nmulțească pînă acolo și cine știe să scadă și să împartă la loc. E foarte clar că misterele au dispărut. Din punct de vedere al unui domn cu ochelari Luna e proba unei operații cu semne: matematica-n stînga, în dreapta un pumn de nisip. Dinspre partea zodiei racului, de care țin, aș vrea ca autorul capsulei să-și primească obiectul înapoi cu oamenii vii. Să se deschidă supapa și trei bărbați pe trei perechi de picioare să umble după-un vechi obicei.

Din punct de vedere al băieților Armstrong, Aldrin și Collins, Luna e un record mondial. Cine poate să zboare pînă acolo? Cine are îndrăzneală și antrenament. E foarte clar că misterele au dispărut. Din punct de vedere al băieților Armstrong, Aldrin și Collins, Luna e tot ce putea să urmeze după terenul de bassebal și după pistele de asfalt. Dinspre partea zodiei racului, de care țin, aș vrea să se-ntoarcă cu bine și cu ghetele pline de praf.

Dar din punctul meu de vedere? Din punctul meu de vedere s-a terminat. A fost odată o lună pe cer. Mă plimbam prin ea ca-n pustie și-acuma ACOLO E CINEVA. E foarte clar că misterele au dispărut. Din partea zodiei racului, de care țin, eu mă tem.

Sânziana POP

Selene, Selene...

A. Primul om care urmează să pună piciorul pe suprafața lunii: **Armstrong.**

Al doilea: **Aldrin.**

Se începe de la **a** respectîndu-se parcă strania convenție a pămîntenilor, alfabetul.

Intr-o Poveste a Poveștilor întîiul om care își grava talga în țărîna Terrei s-ar fi numit **Adam...**

LITERE CĂFTĂNITE.

„Necuvenită cinste! Astăzi prostescul nostru scris se căftănește. Un om ciudat și destoinic, din misterioasele neamuri de la miazăzi, vine să-l vimească cu foarte scumpe daruri..." Așa scria Ion Barbu despre autorul „Crailor..." Trei ca un fecior de voievod plecîndu-și grumazul în fața mîinilor ce-i așezau pe umeri caftan aurit. Scrisa noastră se căftănește și ea cu hlamidă selenică. Ne e dat să trăim fără spectaculare ceremonii un vis de totdeauna al oamenilor. I se îngăduie vîrstei noastre, privilegiu unic, să fie martoră la despodobirea de enigme a Selenei. Și totul se petrece cu un fel de calm implacabil, cu un splendid slalom printre cuvintele mari pe care știam să le rostim, urmărim un zbor fără egal, fără precedent și constatăm că așteptarea ne-a ros, că nervii noștri s-au îngroșat ca bătrînele corzi ale violoncelelor Stradivarius. Două milioane de oameni, e drept, au înconjurat în ziua lansării, uriașa rachetă „Saturn" care avea să proiecteze în spațiu modulul lunar. Își goleau paharele curate cu cafea ori cu whisky, ca la cele mai provinciale serbări cîmpenești, și își făceau semne amicale. Cineva, primind paharul cu whisky sorbea licoarea, exactic, scuipînd cuburile de gheață ca pe sîmburi transparenți. Și noi am urmărit evenimentul, în fața televizoarelor. Simplitatea cu care ni s-a probat incredibilul a fost cuceritoare. Un infinit — mai mare fast, mai apăsate tertipuri sărbătorești, mai multă fantezie, sînt cheltuite la transmisiile din „Turul Frantei". Programul de televiziune înregistrează evenimentele care trebuie să conducă doi pămînteni pe lună cu un „aer" aproape ostenit de ceremonii, firesc, uman, precis. Mai ales precis. Pentru ca nu cumva să uităm de obișnuitele noastre ritualuri diurne. Vai, ne-am deprins cu minunile! Iată de ce le trimit un sincer salut admirativ acelor telespectatori din lume care își vor permite să întîrzie doar un minut asupra emisiunii „selenice", grăbindu-se să vadă, pe alt canal, serialul preferat ori meciul preferat...

PROBE DE ROCI.

Da, mecanisme de „monstruoasă" precizie sînt gata să aducă în laboratoare terestre probe de roci necesare nouă pentru a reface dramatica biografie a Selenei. Silexul lunii e așa cum îl știm din cutiile compartimentate ca penarele, din anii liceului. Cuarțul lunii se va aburi la fel, apropiat de respirația noastră asemenea cuarțului pămîntului. Vom aduce însă roci rare, nemaivăzute. Neinventate. Și vom aduce probe de cenușă selenică. Cum va arăta? Cu nimic altfel decît arată sfînta cenușă a cosmonauților morți. Și cunoaștem numele a cinci dintre cei care s-au grăbit să coboare în lutul zămislirilor...

Și cenușa frunzelor e la fel. Ce frunze se vor fi „ars" în craterele lunii cu milenii de milenii înainte de noi?

„DACĂ TRECI RIUL SELENEI".

Da, lui Eminescu trebuia să-i fie dat să trăiască ziua întîlnirii cu Luna. S-ar fi cuvenit să i se ceară îngăduința ca în timpul biografiei domniei sale să se producă „desprinderea". Mă gîndesc la cel care vedea Luna ca pe un riu mișcător, în vreme ce oamenii rigorii matematice o vedeau împietrită, cu peșteri absurde și roci calcinate. La el mă gîndesc acum cînd A + A + A Collins caută Luna. Și citez — a cîta oară? — confesia eminesciană care conține dureroase ciocniri de litere creînd euritmii neverosimile, producînd un fel de magică aiurare a cuvintelor: **„Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarele soarbe un nour de aur din marea de amar.."**

AMINTIRE...

Bunica și-a întors demult fața de la cerdacul cu stîlpi încrustați și de la Lună... Cum aș fi putut acum să-i tulbur încredintarea că acolo, în argintul domestic pentru ea, al Lunii, e un cioban cu oile?

AL TREILEA...

Al treilea nu participă la ospăț. Cară poame, așează blidele, cupele, așează crengi de brad printre tacîmurile de aur și platină și umple solnițele. Cînd ospățul va începe el va rămîne afară, dincolo de geam...

Collins nu va pune piciorul — deocamdată — pe Lună. Armstrong și Aldrin se pregătesc să intre în dicționare în vreme ce Collins le veghează pașii. Ordinatoarele electronice de pe pămînt sînt fără cusur dar — deocamdată — Collins e chiar perfecțiunea. El îi va readuce în racheta-mamă pe cavalerii selenauți. El îi va împinge mai întîi în glorie și nemurire. Să închinăm pentru al treilea mag: pentru Collins...

PROLOG

Încîntare? Disperare? Ce sentiment ne încearcă? Războaiele, foamea, cancerul, biafrele au „contribuit" enorm ca în locul urletului de bucurie să împrumutăm laconicul „O.K.!" Dar ne plecăm în fața zburătorilor cu fruntea încărcată de recunoștință. Ne mărturisim speranța că asistăm doar la un prolog al luptei pentru cucerirea luminii și bucuriei. Prolog mărturisind cu grandoarea textelor măreția Omului.

Nu sîntem departe de descoperirea Pămîntului...

Gheorghe TOMOZEI

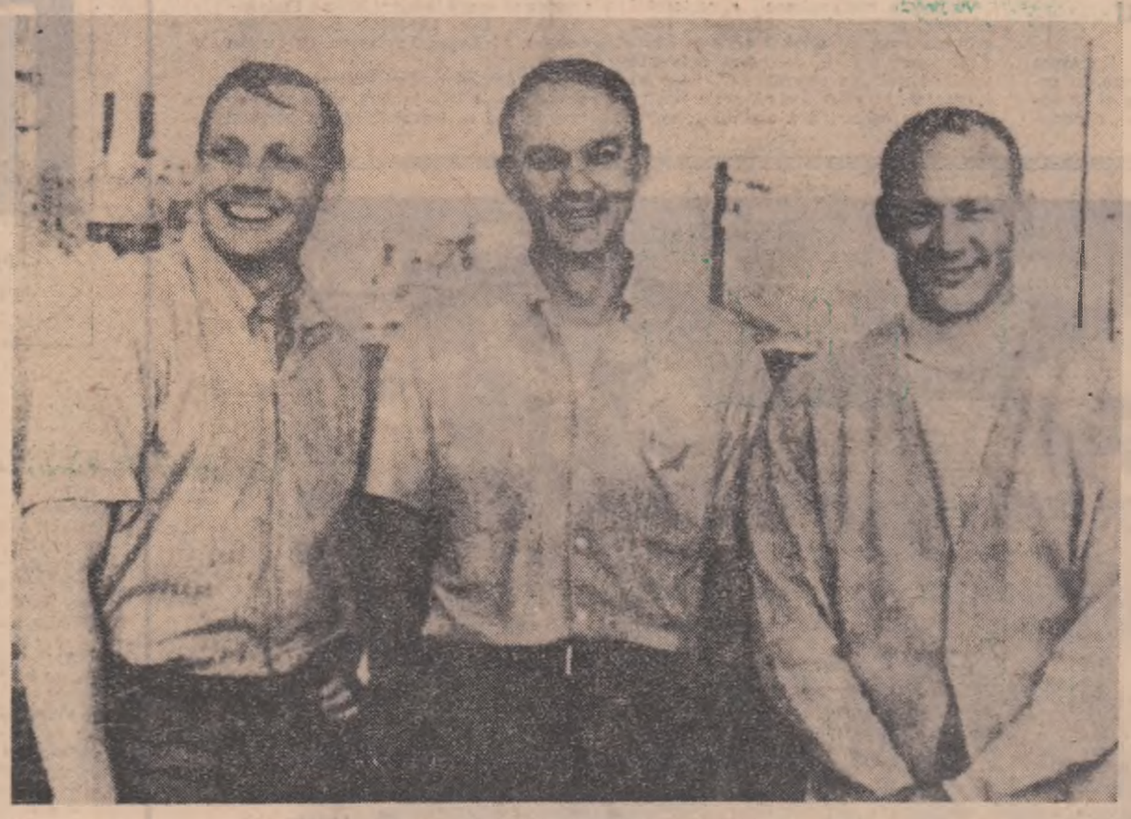

Neil Armstrong, Michael Collins, Edwin Aldrin

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți: Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție: Constantin Țoiu

REDACȚIA: București, Bd. Ana Ipătescu, 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE: 3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.